

MINISTER
SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, 28 maja 2017 r.

DL-IV- 408-2 /17/

Według rozdzielnika

Na podstawie § 36 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. poz. 979, z późn. zm.), informuję, że na stronie Rządowego Centrum Legislacji w zakładce „Rządowy Proces Legislacyjny” został zamieszczony *projekt ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (UD74)*.

Uprzejmie proszę o przedstawienie ewentualnych uwag w terminie **21 dni**, również w wersji elektronicznej na adres rafal.kierzynka@ms.gov.pl oraz kuba.sekowski@ms.gov.pl.

Nieprzedstawienie uwag w wyznaczonym terminie pozwolę sobie uznać za rezygnację z przedstawienia stanowiska.

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Marcin Warchol
PODSEKRETARZ STANU

Otrzymują:

1. Forum Związków Zawodowych;
2. Niezależny Samorządny Związek Zawodowy “Solidarność”;
3. Ogólnopolski Związek Zawodowy Pracowników Wymiaru Sprawiedliwości;
4. Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych;

U S T A W A

z dnia 2018 r.

o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary i zmianie niektórych ustaw¹⁾

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Ustawa określa zasady i postępowanie w sprawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych:

- 1) w związku z czynem zabronionym przez ustawę pod groźbą kary jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;
- 2) w związku z osiągnięciem korzyści majątkowej z czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

2. Ustawa określa również kary i środki orzekane wobec podmiotów zbiorowych.

Art. 2. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) podmiot zbiorowy – osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną, w tym również spółka handlowa z udziałem Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub związku takich jednostek, spółka kapitałowa w organizacji, podmiot w stanie likwidacji oraz przedsiębiorca niebędący osobą fizyczną, a także zagraniczna jednostka organizacyjna, z wyłączeniem Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego i ich związków;
- 2) czyn zabroniony – czyn zabroniony przez ustawę pod groźbą kary jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

Art. 3. 1. Niniejszą ustawę stosuje się do podmiotu zbiorowego mającego siedzibę lub prowadzącego działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁾ Niniejszą ustawą uchyla się ustawę z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary oraz zmienia się ustawy: ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, ustawę z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, ustawę z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym, ustawę z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych oraz ustawę z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi.

2. Niniejszą ustawę stosuje się również do podmiotu zbiorowego mającego siedzibę lub prowadzącego działalność za granicą, jeżeli czyn zabroniony będący podstawą odpowiedzialności został popełniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub skutek stanowiący jego znamię wystąpił na jej terytorium lub czyn był skierowany przeciwko jej interesom lub interesom obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub polskiej jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej.

Art. 4. Odpowiedzialność albo brak odpowiedzialności podmiotu zbiorowego na zasadach określonych w niniejszej ustawie nie wyłącza odpowiedzialności cywilnej za wyrządzoną szkodę, odpowiedzialności administracyjnej, ani indywidualnej odpowiedzialności prawnej sprawcy czynu zabronionego.

Rozdział 2

Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyn zabroniony

Art. 5. 1. Podmiot zbiorowy odpowiada za czyn zabroniony, popełniony w związku z prowadzoną przez ten podmiot działalnością, poprzez działanie lub zaniechanie organu tego podmiotu lub członka tego organu.

2. Podmiot zbiorowy, który osiągnął z czynu zabronionego, choćby pośrednio korzyść majątkową, odpowiada również za ten czyn zabroniony, jeśli został popełniony przez:

- 1) osobę fizyczną działającą w imieniu lub w interesie tego podmiotu w ramach uprawnienia do jego reprezentowania, podejmowania w jego imieniu decyzji lub wykonywania kontroli wewnętrznej albo przy przekroczeniu tego uprawnienia lub poprzez niedopełnienie obowiązku;
- 2) osobę zatrudnioną w tym podmiocie w ramach wykonywanych obowiązków albo przy ich przekroczeniu;
- 3) osobę fizyczną dopuszczoną do działania w wyniku przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez organ podmiotu zbiorowego lub osobę, o której mowa w pkt 1 i 2;
- 4) przedsiębiorcę będącego osobą fizyczną lub innym podmiotem zbiorowym, bezpośrednio współdziałającego z podmiotem zbiorowym w realizacji celu prawnie dopuszczalnego.

3. Podmiot zbiorowy odpowiada również za czyn zabroniony popełniony bezpośrednio w związku z ruchem przedsiębiorstwa lub zakładu podmiotu zbiorowego w wyniku niezachowania reguł ostrożności, nawet jeżeli nie ustalono sprawcy czynu.

Art. 6. 1. Podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności, w związku z podstawami, o których mowa w art. 5 ust. 1 i 2 pkt 1, jeżeli do popełnienia czynu doszło w wyniku:

- 1) umyślnego działania lub zaniechania organu, członka tego organu lub osoby, o których mowa w art. 5 ust 2 pkt 1;
- 2) niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach przez organ, członka organu lub osobę, o których mowa w art. 5 ust. 2 pkt 1, mimo że przewidywali albo mogli przewidzieć możliwość popełnienia czynu;

2. Podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności, w związku z podstawami, o których mowa w art. 5 ust. 2 pkt 2-4 i ust. 3, jeżeli do popełnienia tego czynu doszło w następstwie:

- 1) co najmniej braku należytej staranności w wyborze osoby, o której mowa w art. 5 ust. 2 pkt 2-4, lub w nadzorze nad nią ze strony organu lub osoby uprawnionej do wyboru lub nadzoru, w szczególności, jeżeli podmiot zbiorowy zgodnie z prawem, umową lub treścią czynności prawnej bezpośrednio kierował działaniami tej osoby;
- 2) organizacji działalności podmiotu zbiorowego, która nie przeciwdziałała istotnym zagrożeniom prowadzącym do popełnienia czynu zabronionego przez osobę, o której mowa w art. 5 ust. 2 pkt 4, w szczególności, jeżeli:
 - a) nie zostały określone zasady postępowania w wypadku nieprawidłowości i zakres odpowiedzialności organów podmiotu zbiorowego, innych osób uprawnionych do działania w jego imieniu lub interesie albo pracowników tego podmiotu,
 - b) nie został wskazany organ podmiotu zbiorowego nadzorujący przestrzeganie prawa,
 - c) organ podmiotu zbiorowego lub osoba o której mowa w art. 5 ust. 2 pkt 1-3 była poinformowana o nieprawidłowościach, które następnie doprowadziły do popełnienia czynu zabronionego.

3. Podmiot zbiorowy nie podlega odpowiedzialności, w związku z winą w organizacji, o której mowa w ust. 2 pkt 2, jeżeli podmiot wykaże, że wszystkie obowiązane organy i osoby uprawnione do działania w imieniu lub w interesie tego podmiotu zachowały należyłą staranność wymaganą w danych okolicznościach w organizacji działalności tego podmiotu oraz w nadzorze nad tą działalnością.

Art. 7. Podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności, o której mowa w niniejszej ustawie, nawet jeżeli:

- 1) zachodzi okoliczność wyłączająca odpowiedzialność karną sprawcy czynu zabronionego, o którym mowa w art. 5 ust. 1 i 2;

- 2) czyn zabroniony został popełniony przez działanie lub zaniechanie wielu organów lub osób, o których mowa w art. 5;
- 3) czyn zabroniony stanowi działanie albo zaniechanie organu podmiotu zbiorowego, nawet jeżeli w trakcie popełnienia czynu skład osobowy organu uległ zmianie.

Art. 8. Do odpowiedzialności podmiotu zbiorowego w zakresie nieuregulowanym niniejszą ustawą stosuje się odpowiednio przepisy części ogólnej ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2017 r. poz. 2204 oraz z 2018 r. poz. 20, 305 i 663).

Rozdział 3

Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych w związku z uzyskaniem korzyści majątkowych

Art. 9. 1. W razie popełnienia czynu zabronionego, za który podmiot zbiorowy nie ponosi odpowiedzialności na podstawie art. 5, a z którego została osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa o wartości przekraczającej 1 000 000 zł, sąd na wniosek prokuratora, a w postępowaniu sądowym z również z urzędu, może orzec przepadek składników lub praw majątkowych podmiotu zbiorowego w całości lub części albo ich równowartości, jeżeli podmiot zbiorowy w całości lub w znacznej części służył lub był przeznaczony do popełnienia tego czynu zabronionego lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści, chyba że wszystkie obowiązane organy i osoby uprawnione do działania w imieniu lub w interesie tego podmiotu lub osoby, o których mowa w art. 5 ust. 2 pkt 1 i 2, zachowały należyta staranność, wymaganą w danych okolicznościach, w organizacji tego podmiotu oraz nadzorze nad jego działalnością.

2. Przepadku, o którym mowa w ust. 1, nie orzeka się, jeżeli byłoby to niewspółmierne do rodzaju i stopnia naruszenia reguł należytej staranności przez organ podmiotu zbiorowego lub przez osobę, o której mowa w art. 5 ust. 2 pkt 1 i 2.

3. W wypadku, o którym mowa w ust. 2, sąd orzeka nawiązkę na rzecz Skarbu Państwa, w wysokości, o której mowa w art. 26 ust. 4.

4. Osobę lub osoby uprawnione do działania w imieniu podmiotu zbiorowego, o którym mowa w ust. 1, przesłuchuje się w postępowaniu karnym w charakterze świadka. W przypadku tego podmiotu przesłuchuje się osobę lub osoby uprawnione do działania w jego imieniu.

5. Osoba, o której mowa w ust. 4, może odmówić zeznań.

6. Przepisy art. 72, art. 75, art. 87 § 1, art. 89, art. 156 § 1 zdanie pierwsze oraz art. 167 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904

oraz z 2018 r. poz. 5, 106, 138, 201 i 730) stosuje się odpowiednio. Osoba, o której mowa w ust. 3 4, może zadawać pytania osobie przesłuchiwanej oraz zabrać głos końcowy przed obrońcą oskarżonego i oskarżonym.

Art. 10. 1. Jeżeli orzeczenie przypadku, o którym mowa w art. 9 ust. 1, byłoby niewspółmiernie dolegliwe wobec osoby, której przysługują prawa majątkowe do podmiotu zbiorowego, w szczególności gdy osoba ta zachowała należyta staranność, wymaganą w danych okolicznościach, w nadzorze nad działalnością tego podmiotu, sąd zamiast przypadku może orzec nawiązkę, o której mowa w art. 26.

2. Sąd może odstąpić od orzeczenia przypadku, o którym mowa w art. 9 ust. 1, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, kiedy byłby on niewspółmiernie dolegliwy dla osoby określonej w ust. 1.

3. Osobę lub osoby uprawnione do działania w imieniu podmiotu zbiorowego, o którym mowa w ust. 1, przesłuchuje się w postępowaniu karnym w charakterze świadka. W przypadku tego podmiotu przesłuchuje się osobę lub osoby uprawnione do działania w jego imieniu.

4. Osoba, o której mowa w ust. 3, może odmówić zeznań.

5. Przepisy art. 72, art. 75, art. 87 § 1, art. 89, art. 156 § 1 zdanie pierwsze oraz art. 167 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego stosuje się odpowiednio. Osoba, o której mowa w ust. 3, może zadawać pytania osobie przesłuchiwanej oraz zabrać głos końcowy przed obrońcą oskarżonego i oskarżonym.

Art. 11. 1. W razie popełnienia czynu zabronionego za który podmiot zbiorowy nie ponosi odpowiedzialności na podstawie art. 5, a z którego osiągnął on korzyść majątkową, sąd na wniosek prokuratora, a w postępowaniu sądowym również z urzędu, może zobowiązać ten podmiot zbiorowy do zwrotu uzyskanej korzyści majątkowej lub jej równowartości w całości lub w części na rzecz Skarbu Państwa, pokrzywdzonego lub innej uprawnionej osoby.

2. Jeżeli określenie we wniosku, o którym mowa w ust. 1, wysokości uzyskanej przez podmiot zbiorowy korzyści majątkowej jest niemożliwe lub znacznie utrudnione, sąd może orzec na wniosek prokuratora, a w postępowaniu sądowym również z urzędu, w stosunku do podmiotu zbiorowego, obowiązek zapłacenia świadczenia pieniężnego na rzecz Skarbu Państwa, pokrzywdzonego lub innej uprawnionej osoby. Świadczenie pieniężne nie może przekroczyć 1 000 000 zł.

3. Osobę lub osoby uprawnione do działania w imieniu podmiotu zbiorowego, o którym mowa w ust. 1, przesłuchuje się w postępowaniu karnym w charakterze świadka. W

przypadku tego podmiotu przesłuchuje się osobę lub osoby uprawnione do działania w jego imieniu.

4. Osoba, o której mowa w ust. 3, może odmówić zeznań.

5. Przepisy art. 72, art. 75, art. 87 § 1, art. 89, art. 156 § 1 zdanie pierwsze oraz art. 167 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego stosuje się odpowiednio. Osoba, o której mowa w ust. 3, może zadawać pytania osobie przesłuchiwanej oraz zabrać głos końcowy przed obrońcą oskarżonego i oskarżonym.

Rozdział 4

Odpowiedzialność podmiotu zbiorowego związana z czynami wymierzonymi wobec osób sygnalizujących nieprawidłowości

Art. 12. Organy podmiotu zbiorowego lub osoby sprawujące nadzór wewnętrzny podejmują czynności mające na celu wyjaśnienie zgłaszanych przez pracownika podmiotu zbiorowego, członka organu, osobę działającą w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego na podstawie czynności prawnej lub umowy, informacji świadczących o:

- 1) podejrzeniu przygotowania, usiłowania lub popełnienia czynu zabronionego;
- 2) niedopełnieniu obowiązków lub nadużycia uprawnień przez organy podmiotu zbiorowego lub osoby, o których mowa w art. 5;
- 3) niezachowaniu należytej staranności, wymaganej w danych okolicznościach w działaniach organów podmiotu zbiorowego lub osoby, o której mowa w art. 5;
- 4) nieprawidłowościach w organizacji działalności podmiotu zbiorowego, które mogłyby prowadzić do popełnienia czynu zabronionego.

Art. 13. 1. Jeżeli organy podmiotu zbiorowego lub osoby sprawujące nadzór wewnętrzny nie przeprowadziły postępowania wyjaśniającego i nie usunęły stwierdzonych w ramach tego postępowania nieprawidłowości lub naruszeń, sąd orzekając o odpowiedzialności podmiotu zbiorowego przewidzianej przez ustawę, jeżeli w toku przeprowadzonego postępowania ustalono, że zgłoszone informacje dotyczyły czynu zabronionego, za który podmiot zbiorowy ponosi odpowiedzialność, może wymierzyć karę pieniężną, o której mowa w art. 16 pkt 1, do górnej granicy zwiększonej dwukrotnie.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli czyn zabroniony, za który podmiot zbiorowy ponosi odpowiedzialność został popełniony pomimo usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości lub naruszeń, o których mowa w tym ustępie

Art. 14. Jeżeli w związku z zgłoszonymi informacjami, o których mowa w art. 12, doszło do naruszenia uprawnień pracowniczych wobec osoby zgłaszającej informacje lub zakończenia stosunku pracy lub umowy wzajemnej z tą osobą, sąd na wniosek osoby, która zgłosiła te informacje, może orzec:

- 1) przywrócenie jej do pracy;
- 2) odszkodowanie;
- 3) świadczenie pieniężne, o którym mowa w art. 11 ust. 2.

Rozdział 5

Kary i środki orzekane wobec podmiotów zbiorowych

Art. 15. Stwierdzając odpowiedzialność podmiotu zbiorowego za czyn, o którym mowa w art. 5, sąd orzeka wobec tego podmiotu karę określoną w art. 16 lub jeden lub więcej środków określonych w art. 17.

Art. 16. Karami orzekanymi wobec podmiotu zbiorowego są:

- 1) kara pieniężną;
- 2) rozwiązanie albo likwidacja podmiotu zbiorowego.

Art. 17. Środkami orzekanymi wobec podmiotu zbiorowego są:

- 1) przepadek mienia lub korzyści majątkowych albo ich równowartości;
- 2) zakaz promocji lub reklamy prowadzonej działalności, wytwarzanych lub sprzedawanych wyrobów, świadczonych usług lub udzielanych świadczeń;
- 3) zakaz prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju;
- 4) zakaz korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi;
- 5) zakaz korzystania z pomocy organizacji międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem;
- 6) zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne;
- 7) obowiązek zwrotu na rzecz Skarbu Państwa równowartości wsparcia finansowego środkami publicznymi, otrzymanego od chwili popełnienia czynu zabronionego do chwili wydania orzeczenia w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego;
- 8) podanie wyroku do publicznej wiadomości;
- 9) obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;
- 10) nawiązka;
- 11) stałe albo czasowe zamknięcie oddziału podmiotu zbiorowego.

Art. 18. 1. W przypadku popełnienia czynu zabronionego, o którym mowa w art. 5, sąd orzeka karę pieniężną w wysokości od 30 000 do 30 000 000 zł.

2. Jeżeli cele kary, a w szczególności wzgląd na zapewnienie funkcjonowania podmiotu zbiorowego w sposób zgodny z zasadami należytej staranności, zostaną spełnione sąd zamiast kary może orzec środek albo środki, o których mowa w art. 17.

3. W przypadku, gdyby grożące podmiotowi zbiorowemu kara lub środek były niewspółmiernie surowe wobec wagi popełnionego czynu zabronionego, rozmiaru osiągniętej korzyści albo rodzaju i stopnia naruszenia reguł ostrożności przez organ podmiotu zbiorowego lub osobę, o której mowa w art. 5 ust. 2 pkt 1-3, postępowania nie wszczyna się, a wszczęte umarza.

Art. 19. 1. Sąd może orzec karę rozwiązania albo likwidacji podmiotu zbiorowego jeśli podmiot zbiorowy, ponoszący odpowiedzialność na podstawie art. 5, w całości lub w znacznej części służył popełnieniu czynu zabronionego zagrożonego karą pozbawienia wolności nie niższą niż 5 lat, a orzeczenie innej kary nie jest wystarczające dla osiągnięcia jej celów, w szczególności nie zapewni przestrzegania przez podmiot zbiorowy zasad należytej staranności. Sąd orzeka równocześnie o przeniesieniu własności składników lub praw majątkowych podmiotu zbiorowego na Skarb Państwa, chyba że podlegają one zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi.

2. Kary rozwiązania albo likwidacji podmiotu zbiorowego nie stosuje się, jeżeli do zapewnienia przestrzegania zasad należytej staranności wystarczająca jest kara pieniężna lub środek, o którym mowa w art. 17.

Art. 20. 1. Przepadek mienia lub korzyści majątkowych albo ich równowartości orzeka się, jeśli:

- 1) mienie lub korzyść pochodzą, chociażby pośrednio, z czynu zabronionego;
- 2) mienie służyło lub było przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego.

2. Przepadku wymienionego w ust. 1 pkt 1 nie orzeka się, jeżeli mienie lub korzyść majątkowa albo ich równowartość podlegają zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi.

Art. 21. Zakaz prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju można orzec w razie stwierdzenia popełnienia czynu zabronionego w związku z tą działalnością, jeżeli dalsze jej prowadzenie może skutkować popełnieniem kolejnego czynu zabronionego.

Art. 22. 1. Zakazy, o których mowa w art. 17 pkt 4-6, lub obowiązek, o którym mowa w art. 17 pkt 7, można orzec jeżeli popełniono czyn zabroniony przez ustawę jako przestępstwo

skarbowe, przestępstwo przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego, wymiarowi sprawiedliwości, wiarygodności dokumentów, mieniu, obrotowi gospodarczemu lub czyn zabroniony miał związek z nadużyciem zaufania lub wprowadzeniem innej osoby w błąd lub organizacja podmiotu zbiorowego lub sposób prowadzonej działalności nie daje rękojmi prawidłowego wykorzystania środków, o których mowa w art. 17 pkt 4-6.

2. Sąd może orzec zakazy, o których mowa w art. 17 pkt 4-6, lub obowiązek, o którym mowa w art. 17 pkt 7, również jeśli przemawia za tym społeczne oddziaływanie zakazu lub obowiązku oraz rodzaj i rozmiar negatywnych skutków popełnionego czynu zabronionego.

3. Sąd orzeka zakazy, o których mowa w art. 17 pkt 4-6, lub obowiązek, o którym mowa w art. 17 pkt 7, jeżeli popełniono czyn zabroniony przez ustawę jako przestępstwo skarbowe, przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu lub zewnętrznemu Rzeczypospolitej Polskiej, przestępstwo wyłudzenia poświadczenia nieprawdy od funkcjonariusza publicznego lub innej osoby uprawnionej do wystawienia dokumentu lub czyn zabroniony lub działalność podmiotu jest skierowana przeciwko istotnym polskim interesom gospodarczym lub dobru imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, przeciwko polskim urządóm lub funkcjonariuszóm publicznym, chyba że przeciwko orzeczeniu zakazu lub obowiązku przemawiają szczególne względy.

4. Sąd orzeka zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne, jeżeli popełniono czyn zabroniony przez ustawę jako przestępstwo:

- 1) o którym mowa w art. 165a, art. 181-188, art. 189a, art. 218-221, art. 228-230a, art. 250a, art. 258 lub art. 270-309 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
- 2) o charakterze terrorystycznym, o którym mowa w art. 115 § 20 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
- 3) o którym mowa w art. 46 lub art. 48 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2017 r. poz. 1463 i 1600 oraz z 2018 r. poz. 650);
- 4) o którym mowa w art. 9 lub art. 10 ustawy z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 769).

Art. 23. Zakazy, o których mowa w art. 17 pkt 2-6, orzeka się w latach lub miesiącach, od 6 miesięcy do 10 lat.

Art. 24. Sąd może orzec podanie wyroku do publicznej wiadomości w określony sposób, jeżeli uzna to za celowe, w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie orzeczenia, o ile nie narusza to interesu pokrzywdzonego.

Art. 25. Sąd może orzec, a na wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej, orzeka, stosując przepisy prawa cywilnego, obowiązek naprawienia, w całości albo w części szkody wyrządzonej czynem zabronionym lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę. Przepisów prawa cywilnego o możliwości zasądzenia renty nie stosuje się.

Art. 26. 1. Sąd orzeka nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, jeśli niemożliwe lub znacznie utrudnione jest ustalenie wysokości odszkodowania lub zadośćuczynienia.

2. Nawiązkę, o której mowa w ust. 1, można orzec na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, jeśli nie można ustalić osoby pokrzywdzonego.

3. Sąd może orzec nawiązkę na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, o którym mowa w art. 400 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2018 r. poz. 799), jeżeli popełniony czyn zabroniony przeciwko środowisku lub czyn zabroniony spowodował znaczne szkody w środowisku.

4. Nawiązkę orzeka się w wysokości do 5 000 000 zł, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 27. Orzeczenie obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę na podstawie art. 25 lub nawiazki na podstawie art. 26 nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu niezaspokojonej części roszczenia w drodze postępowania cywilnego.

Art. 28. Sąd może orzec stałe albo czasowe zamknięcie oddziału podmiotu zbiorowego, który został użyty do popełnienia czynu zabronionego. Okres czasowego zamknięcia oddziału podmiotu zbiorowego orzeka się w latach, od roku do 5 lat.

Art. 29. 1. Orzekając kary, o których mowa w art. 16, lub środki, o których mowa w art. 17, sąd uwzględnia w szczególności wagę nieprawidłowości w zachowaniu reguł należytej staranności działania, rozmiary korzyści uzyskanej lub możliwej do uzyskania przez podmiot zbiorowy, jego sytuację majątkową, społeczne następstwa ukarania oraz wpływ ukarania na dalsze funkcjonowanie podmiotu zbiorowego.

2. Orzekając karę pieniężną lub przepadek, sąd uwzględnia prawomocne orzeczenie o nałożeniu na podmiot zbiorowy odpowiedzialności posiłkowej za karę grzywny lub ściągnięcie równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów orzeczone wobec osoby, o której mowa w art. 5, za przestępstwo skarbowe.

3. Orzekając przepadek korzyści majątkowej lub jej równowartości, sąd uwzględnia prawomocne orzeczenie wydane na podstawie art. 24 § 5 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2017 r. poz. 2226 oraz z 2018 r. poz. 201), nakładające na podmiot zbiorowy obowiązek zwrotu korzyści majątkowej osiągniętej w wyniku przestępstwa osoby, o której mowa w art. 5.

4. Orzekając środki, o których mowa w art. 17, sąd uwzględnia środki kompensacyjne orzeczone wobec sprawcy czynu stanowiącego podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego oraz środki orzekane na podstawie art. 44a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny oraz art. 91a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

Art. 30. Podmiot zbiorowy nie podlega odpowiedzialności na podstawie niniejszej ustawy, jeżeli od popełnienia czynu zabronionego upłynęło 10 lat. Przepisów rozdziału XI ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny o przedawnieniu nie stosuje się, za wyjątkiem art. 101 § 3, który stosuje się odpowiednio.

Art. 31. 1. Kar i środków nie wykonuje się, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku stwierdzającego odpowiedzialność podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony upłynęło 10 lat.

2. Zatarcie orzeczenia stwierdzającego odpowiedzialność podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony pod groźbą kary następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania albo przedawnienia wykonania kary pieniężnej, przepadku, zakazów oraz podania wyroku do publicznej wiadomości.

Art. 32. 1. Do wykonania kar i środków stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 652).

2. W przypadku orzeczenia kary rozwiązania podmiotu zbiorowego stosuje się właściwe przepisy o likwidacji podmiotu, z tym że wszelkie uprawnienia w tym postępowaniu przysługują Skarbowi Państwa. Odpowiedzialność Skarbu Państwa jest ograniczona wyłącznie do wysokości składników mienia podmiotu zbiorowego.

Rozdział 6

Odpowiedzialność w przypadku połączenia, podziału lub przekształcenia podmiotu zbiorowego

Art. 33. W przypadku połączenia, podziału lub przekształcenia podmiotu zbiorowego odpowiedzialność przewidzianą przez niniejszą ustawę za czyn zabroniony popełniony przed dniem połączenia, podziału lub przekształcenia ponosi podmiot zbiorowy ustalony zgodnie z przepisami niniejszego rozdziału.

Art. 34. W przypadku połączenia podmiotów zbiorowych odpowiedzialność za czyn zabroniony popełniony przed dniem połączenia ponosi podmiot zbiorowy wstępujący w wyniku połączenia w prawa i obowiązki podmiotu zbiorowego podlegającemu połączeniu.

Art. 35. 1. W przypadku podziału podmiotu zbiorowego odpowiedzialność za czyn popełniony przed dniem podziału ponoszą wszystkie podmioty zbiorowe, które przejęły chociażby część praw i obowiązków podmiotu dzielonego.

2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, są solidarnie zobowiązane do zapłaty kary pieniężnej lub nawiązki za czyn popełniony przed dniem dokonania połączenia lub podziału. Obowiązek ten jest ograniczony do wielkości majątku przeniesionego, według chwili przeniesienia, a według cen z chwili orzekania, z uwzględnieniem konieczności uregulowania zobowiązań związanych z przeniesionym majątkiem.

Art. 36. W przypadku przekształcenia podmiotu zbiorowego odpowiedzialność za czyn popełniony przed dniem przekształcenia ponosi podmiot zbiorowy powstały w wyniku przekształcenia.

Art. 37. Odpowiedzialności, o której mowa w art. 34 oraz 35 ust. 1, nie ponosi podmiot zbiorowy, jeżeli organy i osoby uprawnione do działania w imieniu lub w interesie tego podmiotu oraz osoby, o których mowa w art. 5 ust. 2 pkt 1, nie posiadały wiedzy o czynie zabronionym będącym podstawą odpowiedzialności i przy zachowaniu należytej staranności nie mogły takiej wiedzy uzyskać, a podmiot zbiorowy nie został zawiązany dla wykonania połączenia albo podziału.

Rozdział 7

Postępowanie w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony

Oddział 1

Zasady ogólne

Art. 38. 1. Postępowanie w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony wszczyna się, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego stanowiącego podstawę tej odpowiedzialności oraz przemawia za tym interes społeczny.

2. Do oceny okoliczności, czy przemawia za tym interes społeczny bierze się pod uwagę stopień społecznej szkodliwości czynu zabronionego, wysokość osiągniętych przez podmiot

zbiorowy korzyści, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia w ramach organizacji podmiotu zbiorowego oraz ekonomię postępowania.

3. Postępowania nie wszczyna się, a wszczęte umarza w przypadku:

- 1) braku realnej możliwości ukarania podmiotu zagranicznego;
- 2) nieistnienia podmiotu ani jego następców prawnych.

Art. 39. 1. Postępowanie w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony może toczyć się odrębnie albo łącznie z postępowaniem karnym dotyczącym popełnienia czynu zabronionego przez osoby, o których mowa w art. 5.

2. W postanowieniu o wszczęciu postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego prokurator określa, czy ma się ono toczyć odrębnie czy łącznie z postępowaniem karnym, o którym mowa w ust. 1.

Art. 40. Prokurator może złożyć wniosek o zwrot korzyści albo świadczenie pieniężne, o którym mowa w art. 11, albo o przepadek, o którym mowa w art. 9, również w ramach postępowania karnego toczącego się przeciwko osobom, o których mowa w art. 5, lub postępowania karnego w sprawie odpowiedzialności innego podmiotu zbiorowego.

Art. 41. 1. Sąd może w trakcie postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego wydać postanowienie o zobowiązaniu tego podmiotu do zwrotu korzyści albo obowiązku zapłaty świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 9, albo orzec przepadek, o którym mowa w art. 9, jeżeli istnieją podstawy do wydania takiego orzeczenia, a zebrane dowody wskazują, że podmiot zbiorowy nie odpowiada za czyn, o którym mowa w art. 5.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, sąd wydaje postanowienie o zwrocie korzyści albo obowiązku zapłacenia świadczenia pieniężnego albo o przepadku i umarza postępowanie w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony.

3. Na postanowienie, o którym mowa w ust. 2, przysługuje zażalenie.

Art. 42. Do podmiotu zbiorowego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego o oskarżonym.

Art. 43. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, z wyłączeniem przepisu art. 175 - 176 i art. 374 § 1a tego Kodeksu.

Oddział 2

Przebieg postępowania

Art. 44. 1. Jeżeli dowody zebrane w toku postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego uzasadniają dostatecznie podejrzenie odpowiedzialności tego podmiotu za czyn zabroniony oraz przemawia za tym interes społeczny, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów podmiotowi zbiorowemu. Postanowienie o przedstawieniu zarzutów doręcza się organowi lub osobie uprawnionej do reprezentacji podmiotu zbiorowego.

2. Oceny interesu społecznego dokonuje wyłącznie prokurator, wydając postanowienie o przedstawieniu zarzutów podmiotowi zbiorowemu.

Art. 45. 1. Podmiot zbiorowy, w stosunku do którego wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ma obowiązek informować organ prowadzący postępowanie o wszelkiej zmianie siedziby, zmianie statutu, umowy regulującej organizację podmiotu zbiorowego, ustanowieniu lub wygaśnięciu prokury, czynnościach prawnych, których przedmiotem jest prowadzone przez podmiot zbiorowy przedsiębiorstwo, zbycie akcji lub udziałów w kapitale podmiotu zbiorowego oraz ustanowienie na nich ograniczonych praw rzeczowych, obniżenia kapitału zakładowego, zamiaru połączenia lub przekształcenia podmiotu lub zbycia należącej do niego nieruchomości.

2. Czynności wymienione w ust. 1, dokonane bez poinformowania organu prowadzącego postępowanie, nie później niż 14 dni przed ich dokonaniem, są nieważne.

3. Do postępowania o stwierdzenie nieważności czynności prawnej lub uchwały stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 155, z późn. zm.²⁾).

Art. 46. 1. Jeżeli zebrane dowody w trakcie trwającego postępowania karnego lub postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego wskazują, że podmiot zbiorowy osiągnął lub mógł osiągnąć korzyść majątkową z czynu zabronionego, organ prowadzący postępowanie wzywa podmiot zbiorowy, który osiągnął lub mógł osiągnąć korzyść majątkową do udziału w sprawie.

2. Postanowienie o wezwaniu podmiotu zbiorowego do udziału w sprawie zawiera:

- 1) wskazanie wzywanego podmiotu zbiorowego;
- 2) dokładne określenie czynu, o którym mowa w art. 5, i jego kwalifikacji prawnej;

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2018 r. poz. 398, 416, 650, 730, 756 i 771.

3) uzasadnienie, w którym należy w szczególności wskazać jakie fakty i dowody zostały przyjęte za podstawę wezwania.

3. Odpis postanowienia doręcza się podmiotowi zbiorowemu.

Art. 47. 1. Podmiot zbiorowy wezwany do udziału w sprawie może zgłosić udział swojego przedstawiciela w postępowaniu przed sądem, nie później niż przed zamknięciem przewodu sądowego w pierwszej instancji.

2. Przedstawicielem podmiotu zbiorowego nie może być osoba, przeciwko której toczy się postępowanie karne albo postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe, w związku z którym wezwano podmiot zbiorowy do udziału w postępowaniu.

3. Zgłoszenie udziału przedstawiciela podmiotu zbiorowego następuje w formie pisemnej. Przepisy art. 119 i 120 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego stosuje się odpowiednio.

Art. 48. 1. W postępowaniu sądowym, po zgłoszeniu w nim udziału przedstawiciela podmiotu zbiorowego, podmiotowi temu przysługują uprawnienia określone w art. 156, art. 167, art. 171 § 2, art. 341 § 1, art. 343 § 5, art. 343a, art. 350 § 2 pkt 2, art. 352, art. 396 § 3, art. 406, art. 422 § 1, art. 423 § 2, art. 425, art. 444, art. 457 § 2 i art. 459 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

2. Sąd może przesłuchać przedstawiciela podmiotu zbiorowego w charakterze świadka. Osoba ta może odmówić zeznań. Przepisy art. 72, art. 75, art. 87 i art. 89 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego stosuje się odpowiednio

3. W przypadku skorzystania z uprawnienia określonego w art. 171 § 2 lub art. 406 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego przedstawiciel podmiotu zbiorowego może, uwzględniając odpowiednio kolejność wskazaną w art. 370 § 1 oraz w art. 406 § 1 tego Kodeksu, zadawać pytania stronom lub zabrać głos po zamknięciu przewodu sądowego przed wystąpieniem obrońcy oskarżonego.

Art. 49. Sąd orzeka wyrokiem, uznając podmiot zbiorowy za odpowiedzialny za czyn zabroniony albo umarzając postępowanie w sprawie tej odpowiedzialności. Art. 414 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego nie stosuje się.

Art. 50. Do wykonania orzeczeń wydanych na podstawie niniejszej ustawy stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy.

Oddział 3

Zarząd przymusowy

Art. 51. 1. W celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, zapobiegnięcia popełnienia nowego przestępstwa lub w celu zabezpieczenia wykonania orzeczonej wobec tego podmiotu kar lub środków, o których mowa w art. 16 i 17, obowiązku zwrotu korzyści lub równowartości korzyści, a także świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 11 ust. 2 oraz kosztów sądowych można wobec podmiotu zastosować zarząd przymusowy.

2. Zarząd przymusowy stosuje się na zasadach określonych w art. 292a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

3. Zarząd przymusowy w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania orzeka się jeżeli zachodzi duże prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego w związku z działalnością podmiotu zbiorowego a jego działalność mogłaby spowodować popełnienie kolejnego czynu zabronionego, wyrządzić szkodę Skarbowi Państwa lub innej osobie, lub utrudniałaby prowadzenie postępowania karnego lub postępowania karnego w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

4. Zarządu przymusowego, o którym mowa w ust. 3, nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy.

5. Zarząd przymusowy w celu zabezpieczenia wykonania orzeczonych wobec podmiotu zbiorowego kar lub środków, o których mowa w art. 16 i 17, obowiązku zwrotu korzyści lub równowartości korzyści, a także świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 11 ust. 2, oraz kosztów sądowych orzeka się, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie tych orzeczeń będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione.

6. Zarządu przymusowego, o którym mowa w ust. 5, nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny sposób zabezpieczenia majątkowego.

Oddział 4

Środki zapobiegawcze

Art. 52. W celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych lub zapobiegnięcia popełnienia nowego przestępstwa można wobec podmiotu zastosować następujące środki zapobiegawcze:

- 1) zakaz promocji i reklamy;
- 2) zakaz zawierania umów określonego rodzaju;

- 3) zakaz prowadzenia określonej działalności;
- 4) zakaz obciążania na czas postępowania bez zgody sądu swojego majątku lub zbywania bez takiej zgody określonych przez sąd składników majątkowych;
- 5) zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne na czas trwania tego postępowania;
- 6) wstrzymanie wypłat dotacji lub subwencji;
- 7) zakaz łączenia się, podziału lub przekształcenia się podmiotu zbiorowego.

Art. 53. Środki zapobiegawcze orzeka się jeżeli zachodzi duże prawdopodobieństwo popełnienia czynu przez podmiot zbiorowy a działalność podmiotu zbiorowego mogłaby spowodować popełnienie kolejnego czynu zabronionego, wyrządzić szkodę Skarbowi Państwa lub innej osobie, lub utrudniałaby prowadzenie postępowania karnego lub postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

Art. 54. Środki zapobiegawcze stosuje prokurator, a w postępowaniu sądowym sąd przed którym toczy się postępowanie.

Oddział 5

Zabezpieczenie majątkowe

Art. 55. 1. Zabezpieczenie majątkowe na mieniu podmiotu zbiorowego można ustanowić na poczet:

- 1) kar i środków, o których mowa w art. 16 i 17,
- 2) obowiązku zwrotu korzyści lub jej równowartości albo świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 11 ust. 2,
- 3) kosztów sądowych

– jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w zakresie kar i środków, o których mowa w art. 16 i 17, obowiązku zwrotu korzyści lub równowartości korzyści, a także świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 11 ust. 2, oraz kosztów sądowych będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione.

2. Zabezpieczenie majątkowe stosuje się na zasadach określonych w art. 292 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

Oddział 6

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności przez podmiot zbiorowy

Art. 56. 1. Prokurator może zaniechać przeprowadzenia dalszych czynności i zamiast z aktem oskarżenia, wystąpić do sądu z wnioskiem o udzielenie podmiotowi zbiorowemu zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, o ile okoliczności czynu nie budzą wątpliwości, cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzenia postępowania w całości, a ponadto podmiot zbiorowy:

- 1) ujawnił organowi prowadzącemu postępowanie przygotowawcze informacje dotyczące osób, o których mowa w art. 5 ust. 2 ustawy, uczestniczących w popełnieniu czynu zabronionego, oraz inne istotne okoliczności dotyczące jego popełnienia;
- 2) uiszczył kwotę stanowiącą równowartość szkody wyrządzonej czynem zabronionym; w uzasadnionych wypadkach, mając na uwadze w szczególności rozmiar szkody oraz rodzaj i stopień naruszonych przez podmiot reguł ostrożności, uiszczona przez podmiot kwota może być niższa;
- 3) uiszczył kwotę odpowiadającą co najmniej najniższej karze pieniężnej grożącej za czyn zabroniony, lecz nie większą niż 3 000 000 złotych;
- 4) wyraził zgodę na przepadek mienia lub korzyści majątkowych, a w razie niemożności złożenia mienia lub korzyści majątkowych – uiszczył ich równowartość pieniężną;
- 5) uiszczył równowartość kosztów postępowania.

2. Wystąpienie z wnioskiem, w którym mowa w ust. 1, jest niedopuszczalne wobec podmiotu, w stosunku do którego uprzednio zapadł wyrok skazujący na podstawie niniejszej ustawy.

Art. 57. 1. Sąd, udzielając podmiotowi zbiorowemu zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, orzeka:

- 1) tytułem kary pieniężnej kwotę uiszczoną przez podmiot zbiorowy;
- 2) tytułem obowiązku naprawienia szkody kwotę uiszczoną przez podmiot zbiorowy;
- 3) przepadek mienia lub korzyści majątkowych tylko w takich granicach, w jakich podmiot zbiorowy wyraził na to zgodę, a w razie niemożności ich złożenia - uiszczył ich równowartość pieniężną.

2. Prawomocny wyrok o zezwoleniu na dobrowolne podanie się odpowiedzialności nie podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Karnego.

Rozdział 7

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 58. W ustawie z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 678 i 1475 oraz z 2018 r. poz. 106, 138 i 431) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W Rejestrze gromadzi się również dane o podmiotach zbiorowych, wobec których prawomocnie orzeczono karę, o której mowa w art. 16 ustawy z dnia ... o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych (Dz. U. poz. ...) lub środek, o którym mowa w art. 17 tej ustawy.”;

2) w art. 4 w ust. 1 w pkt 6 lit. c otrzymuje brzmienie:

„c) podmiotów zbiorowych, jeśli czyn zabroniony stanowiący podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego został popełniony na szkodę interesów finansowych Wspólnot Europejskich;”;

3) w art. 12:

a) w ust. 1a pkt 4 - 5a otrzymują brzmienie:

„4) orzeczoną karę, o której mowa w art. 16 ustawy z dnia ... o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych (Dz. U. poz. ...) lub środek, o którym w art. 17 tej ustawy;

5) kwalifikację prawną czynu zabronionego stanowiącego podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego;

5a) informację, że czyn zabroniony stanowiący podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego został popełniony na szkodę interesów finansowych Wspólnot Europejskich;”;

b) ust. 2a otrzymuje brzmienie:

„2a. Zawiadomienie dotyczące podmiotu zbiorowego zawiera dane, o których mowa w ust. 1a pkt 1, 2 i 6, oraz informacje o:

1) wykonaniu kary, o której mowa w art. 16 ustawy z dnia ... o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych (Dz. U. poz. ...) lub środka, o którym w art. 17 tej ustawy;

2) zatarciu orzeczenia stwierdzającego odpowiedzialność podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony pod groźbą kary w drodze ułaskawienia;

3) likwidacji podmiotu zbiorowego, którego dane zgromadzono w Rejestrze.”;

4) w art. 13 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) kart rejestracyjnych i zawiadomień, zawierających informacje o podmiotach zbiorowych podlegających odpowiedzialności na podstawie przepisów ustawy z dnia ... o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych (Dz. U. poz. ...). ”;

5) w art. 14 ust. 1 po pkt 5 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 6 w brzmieniu:

„6) likwidacji podmiotu zbiorowego. ”.

Art. 59. W ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579 i 2018) w art. 24 w ust. 1 pkt 21 otrzymuje brzmienie:

„21) wykonawcę będącego podmiotem zbiorowym, wobec którego sąd orzekł zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne na podstawie ustawy z dnia ... o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych (Dz. U. poz. ...);”.

Art. 60. W ustawie z dnia 21 października 2016 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2016 r. poz. 1920) w art. 32 w ust. 1 pkt 9 otrzymuje brzmienie:

„9) będącego podmiotem zbiorowym, wobec którego sąd orzekł zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne na podstawie ustawy z dnia ... o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych (Dz. U. poz. ...);”.

Art. 61. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 155, z późn. zm.³⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 477² § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Uznając wypowiedzenie umowy o pracę za bezskuteczne lub orzekając o przywróceniu do pracy, sąd na wniosek pracownika może w wyroku nałożyć na pracodawcę obowiązek dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego rozpoznania sprawy. ”;

2) po art. 755 dodaje się art. 755¹ w brzmieniu:

„§ 1. W sprawach z zakresu prawa pracy, w których pracownik podlegający szczególnej ochronie przed rozwiązaniem stosunku pracy za wypowiedzeniem lub bez wypowiedzenia dochodzi roszczenia o uznanie za bezskuteczne wypowiedzenie stosunku pracy lub o przywrócenie do pracy, sąd na wniosek uprawnionego może na każdym etapie postępowania udzielić zabezpieczenia poprzez nakazanie dalszego zatrudniania go przez pracodawcę do czasu prawomocnego zakończenia postępowania.

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2018 r. poz. 398, 416, 650, 730, 756 i 771.

W sprawach tych podstawą zabezpieczenia jest jedynie uprawdopodobnienie istnienia roszczenia. Udzielenia zabezpieczenia sąd może odmówić wyłącznie wtedy, gdy roszczenie jest mało prawdopodobne. Sąd uchyla postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, o ile obowiązany wykaże wysokie prawdopodobieństwo bezzasadności roszczenia.

§ 2. W sprawach, o których mowa w § 1, sąd nadaje klauzulę wykonalności i doręcza obowiązanemu postanowienie z urzędu.

§ 3. Przepis art. 756² stosuje się odpowiednio. ”.

Art. 62. W ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 700, 1089 i 1133 oraz z 2018 r. poz. 398 i 650) w art. 21a po pkt 4 dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) w odniesieniu do podmiotów podlegających wpisowi lub wpisanych do Rejestru - informacje o orzeczonych wobec tych podmiotów karach, środkach, zarządzie przymusowym oraz środkach zapobiegawczych, o których mowa w art. 16 pkt. 2, art. 17 pkt 2 – 6 i pkt 11, art. 51 i 52 art. ustawy z dnia ... o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. ...). ”.

Rozdział 8

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 63. 1. Do odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione, o których mowa w art. 16 ustawy uchylanej w art. 64, popełnionych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy wprowadzane niniejszą ustawą, pod warunkiem równoczesnego spełnienia przesłanek odpowiedzialności określonych w art. 3 ustawy uchylanej w art. 61.

2. Do postępowań wszczętych, a niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 64. Uchyla się ustawę z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. z 2018 r. poz. 703).

Art. 65. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

1. Potrzeba i cel przyjęcia ustawy.

Rozwiązania przyjęte w projektowanej ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych zmierzają do zwiększenia efektywności narzędzi służących do wymierzenia sankcji podmiotom zbiorowym, zwłaszcza w przypadku zwalczania poważnej przestępczości gospodarczej i skarbowej.

Potrzebę realizacji powyższego celu uzasadnia dotychczasowa praktyka, która wskazuje na znikomą efektywność przyjętego obecnie ustroju odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, na co wskazują następujące fakty.

W chwili obecnej liczba spraw prowadzonych wobec podmiotów zbiorowych jest niewielka. W 2015 r. do sądów wpłynęło 14 spraw, w 2014 r. – 31 spraw, w 2013 r. – 26 spraw. Przeprowadzone analizy wskazują na nieznaczną wysokość kar nakładanych w trybie ustawy, co może wskazywać na to, że jest ona używana głównie wobec małych podmiotów zbiorowych. Wypacza to koncepcję odpowiedzialności osób prawnych i prowadzi do wniosku, iż przyjęty w Polsce model nie sprawdził się.

Efektywność regulacji odnoszących się do odpowiedzialności osób prawnych (podmiotów zbiorowych) ma istotne znaczenie z uwagi na zobowiązania międzynarodowe wynikające z wiążących Polskę instrumentów prawnych Unii Europejskiej, Rady Europy i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Instrumenty te, niezależnie od szczegółowego merytorycznego zakresu każdego z nich, przewidują obowiązek wprowadzenia sprawnie funkcjonującego systemu odpowiedzialności osób prawnych i zapewnienia, by osoby prawne podlegały skutecznym i odstrasającym sankcjom, proporcjonalnym do wagi popełnionych przestępstw.

2. Obecny stan w zakresie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione.

Na gruncie obecnie obowiązujących unormowań szeroko rozumianej odpowiedzialności represyjnej podlegają nie tylko osoby fizyczne, lecz także podmioty zbiorowe. Zasadnicza różnica pomiędzy obecnie funkcjonującymi rodzajami odpowiedzialności polega na tym, że osoby fizyczne odpowiadają za własne czyny – najczęściej za samodzielną realizację znamion czynu zabronionego określonych w ustawie karnej, natomiast podmioty zbiorowe odpowiadają nie za własne czyny, ale za czyny zabronione popełnione przez osoby fizyczne.

Ocenę obecnego stanu prawnego rozpocząć należy od przedstawienia pojęcia podmiotu zbiorowego. Zgodnie z obowiązującą ustawą podmiotem zbiorowym jest osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej. Z powyższego wyliczenia wyłączony jest Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, a także organy państwowe i samorządu terytorialnego. Obecnie obowiązujące unormowania wykazują również, pośród podmiotów zbiorowych podlegających sankcjom, m.in. spółkę handlową z udziałem Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub związku takich jednostek, a także spółka kapitałowa w organizacji oraz zagraniczną jednostkę organizacyjną. Poza określeniem zakresu podmiotów ponoszących odpowiedzialność obowiązująca ustawa zawiera również postanowienia statuujące podstawowe warunki ponoszenia odpowiedzialności. Zauważyć zatem należy, iż na gruncie obecnie obowiązujących rozwiązań prawnych do przypisania odpowiedzialności podmiotowi zbiorowemu za czyn zabroniony niezbędny jest wyrok skazujący osobę fizyczną za przestępstwo (tzw. prejudykat, wyrok za czyn zabroniony stanowiący przestępstwo bazowe). Zgodnie z powyższymi założeniami obecnie obowiązująca ustawa przewiduje odpowiedzialność podmiotu zbiorowego o charakterze pochodnym, co oznacza ten rodzaj odpowiedzialności, który nie ma przymiotu samodzielności. Jako niezbędny warunek odpowiedzialności podmiotu zbiorowego ustawodawca wskazuje obecnie również możliwość uzyskania przez podmiot zbiorowy korzyści, nawet niemajątkowej.

W celu zaistnienia na gruncie aktualnych podstaw normatywnych odpowiedzialności podmiotu zbiorowego niezbędne jest dokonanie odpowiednich czynności tj. wykazanie szczególnego związku osoby, która popełniła czyn zabroniony, z podmiotem zbiorowy. W kontekście powyższego przypomnieć należy, iż na gruncie obowiązującej ustawy podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności za czyn zabroniony, którym jest zachowanie osoby fizycznej:

- działającej w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego w ramach uprawnienia lub obowiązku do jego reprezentowania, podejmowania w jego imieniu decyzji lub wykonywania kontroli wewnętrznej albo przy przekroczeniu tego uprawnienia lub niedopełnieniu tego obowiązku,
- dopuszczonej do działania w wyniku przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez osobę, o której mowa w pkt 1,
- działającej w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego, za zgodą lub wiedzą osoby, o której mowa w pkt 1,

- będącej przedsiębiorcą, który bezpośrednio współdziała z podmiotem zbiorowym w realizacji celu prawnie dopuszczalnego.

Kolejnym istotnym warunkiem odpowiedzialności podmiotu zbiorowego jest popełnienie określonego normatywnie przez ustawodawcę czynu (obecnie obowiązująca ustawa zawiera szczegółowe wyliczenie czynów, których popełnienie przez osobę fizyczną rodzić może odpowiedzialność podmiotu zbiorowego) i odzwierciedlenie tegoż faktu w wyroku skazującym osobę fizyczną, o czym była już mowa wcześniej. Podmiot zbiorowy podlega bowiem odpowiedzialności, jeżeli fakt popełnienia czynu zabronionego, (a ściślej rzecz ujmując jednego z czynów wymienionych w art. 16 obowiązującej ustawy), przez osobę fizyczną został potwierdzony prawomocnym wyrokiem skazującym, wyrokiem warunkowo umarzającym wobec niej postępowanie karne albo postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe, orzeczeniem o udzielenie tej osobie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności albo orzeczeniem sądu o umorzeniu przeciwko niej postępowania z powodu okoliczności wyłączającej ukaranie sprawcy.

Bardzo charakterystyczny dla obecnie obowiązującej ustawy jest sposób określenia quasi-winy podmiotu zbiorowego. Popełnienie czynu zabronionego przez osobę fizyczną musi bowiem nastąpić w sytuacji co najmniej braku należytej staranności w jej wyborze, albo co najmniej braku należytego nadzoru nad nią ze strony organu lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego, a także na skutek tzw. winy w organizacji podmiotu zbiorowego. Powyższe pojęcia są jasno rozumiane na gruncie prawa cywilnego i mogły zatem zostać wykorzystane również i w przypadku opisu swoistego stanu podmiotu zbiorowego mogącego uzasadniać faktyczną dolegliwość wymierzaną podmiotowi; z tego względu nie rezygnuje się z podobnych unormowań na gruncie ustawy projektowanej.

Obowiązująca dotychczas ustawa określa również katalog sankcji, które mogą zostać wymierzone podmiotowi zbiorowemu. Na podstawie obecnie obowiązujących przepisów wobec podmiotu zbiorowego sąd może orzec karę pieniężną w wysokości od 1 000 do 5 000 000 złotych, nie wyższą jednak niż 3% przychodu osiągniętego w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony będący podstawą odpowiedzialności podmiotu zbiorowego. Fakultatywnie sąd może orzec jeden z zakazów, o których mowa w art. 9 obecnie obowiązującej ustawy lub podanie wyroku do wiadomości. Powyższy system kar i środków stosowanych wobec podmiotów zbiorowych trudno uznać za efektywny. Kary i środki cechuje niewielki stopień dolegliwości, a przede wszystkim brak możliwości dostosowania rodzaju kary do charakteru przewinienia i uzyskania tym samym pożądanego efektu

prewencyjnego. Uzasadnia to, że nie jest to również system umożliwiającą efektywną walkę z przestępczością.

3. Rozwiązania proponowane w projekcie ustawy.

3.1. Zagadnienia ogólne.

Podstawowymi założeniami, na których oparta jest proponowana regulacja, a które stanowią jednocześnie zasadniczą równicę wobec obowiązujących rozwiązań, są:

- poszerzenie podstaw odpowiedzialności podmiotów zbiorowych – objęcia nią zachowań uznanych za zachowania własne podmiotów zbiorowych wyczerpujące znamiona czynu zabronionego;
- rezygnacja z wymogu uprzedniego uzyskiwania prejudykatu (wyroku skazującego osobę fizyczną).

Chociaż konieczność karania podmiotów zbiorowych nie budzi wątpliwości obecnie obowiązujące unormowania są nieefektywne w szczególności w przypadku popełniania czynów przez podmioty o dużej skali działalności i złożonej strukturze. W związku z powyższym projektowana ustawa opiera się w szczególności na koncepcji tzw. winy anonimowej występującej m.in. w prawie francuskim, niemieckim oraz austriackim. Wedle tej koncepcji odpowiedzialność podmiotu zbiorowego może mieć miejsce w przypadku wykazania w toku postępowania, że czyn zabroniony został popełniony - co stanowi warunek minimum tej odpowiedzialności. Nie jest przy tym wymagane ustalenie konkretnej osoby fizycznej, jako sprawcy przestępstwa. Inne koncepcje znane prawu europejskiemu koncentrują się przede wszystkim na przypisaniu odpowiedzialności podmiotowi zbiorowemu w przypadku, gdy ze względu na istotne naruszenia prawidłowych metod organizacji i funkcjonowania podmiotu nie jest wykonalne ustalenie określonej osoby fizycznej, z której działań wynikałby fakt popełnienia czynu zabronionego.

W art. 5 i następnych projektowanej ustawy przewidziano zastosowanie nie tylko opisanej powyżej koncepcji winy anonimowej, ale również zdecydowano się na przypisanie odpowiedzialności bezpośrednio podmiotowi zbiorowemu. Z założeniem takim koresponduje art. 5 ust. 1 poprzez wskazanie, że zasadniczym sposobem realizacji czynu zabronionego przez podmiot zbiorowy jest działanie jego organów.

Dalsze warunki odpowiedzialności podmiotu zbiorowego przewiduje projektowany art. 6. Są to sytuacja, gdy nie można ustalić osoby, która czyn popełniła, jak również sytuacja, gdy wiele osób i organów realizuje znamiona czynu zabronionego. W ten sposób

ustawodawca osiągnie całościowe uregulowanie każdej sytuacji faktycznej, która może doprowadzić do wykreowania czynu zabronionego przez podmiot zbiorowy. Jest to szerszy zakres odpowiedzialności od tego przewidywanego w art. 5 ust. 2 - wedle tego przepisu podmiot zbiorowy odpowiada za czyn indywidualnej osoby; osoby powiązanej w konkretny sposób z podmiotem zbiorowym. Również w wymienionym w zdaniu poprzednim przypadku, zgodnie z brzmieniem projektowanego art. 7 pkt 4, nie będzie wymagane ustalenie określonej osoby fizycznej, a wystarczające będzie udowodnienie faktu popełnienia czynu zabronionego przez osobę fizyczną.

Wykreowanie czynu zabronionego uznawanego za czyn samego podmiotu zbiorowego znane jest prawu holenderskiemu. W prawie holenderskim przyjęto założenie, że podmiot zbiorowy może wygenerować czyn zabroniony w drodze zachowania kolektywnego. W takim przypadku chodzi o niezgodne z wymogami prawa lub oceny rozsądku zarządzanie ryzykiem, czy też brakami w zakresie staranności branżowej. Z powyższego wynikają określone obowiązki podmiotu zbiorowego m.in. długoterminowe zabezpieczanie źródeł niebezpieczeństwa w podmiocie zbiorowym poprzez środki o charakterze organizacyjnym, przyjęcia zasad racjonalnego delegowania kompetencji oraz przyjęcie szczególnych reguł kontroli i nadzoru oraz ich stosowanie. Podobne zasady odpowiedzialności podmiotu zbiorowego zostały przewidziane w art. 6 projektu; zachowano równocześnie część dotychczasowych regulacji przewidujących winę w wyborze, winę w nadzorze albo tzw. winę w organizacji.

Powiązanie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych z czynami popełnianymi przez osoby fizyczne prowadzi do daleko idącego uzależnienia możliwości osądzenia podmiotu zbiorowego od faktycznej zdolności do wymierzenia kary osobie fizycznej (a zatem od możliwości uprzedniego przypisania tej osobie winy na gruncie prawa karnego). Nie jest to sytuacja pożądana. We współczesnych stosunkach gospodarczych coraz większe znaczenie ma bowiem działalność korporacyjna, która osiąga niekiedy znaczący poziom skomplikowania i znaczące rozmiary organizacyjne. W tym kontekście efektywność dotychczasowych rozwiązań jest wysoce wątpliwa.

Proponuje się zatem likwidację, przewidzianego w dotychczas obowiązujących regulacjach, warunku odpowiedzialności podmiotu zbiorowego w postaci uprzedniego prawomocnego skazania osoby fizycznej. Dotychczas obowiązujące przepisy uzależniały odpowiedzialność podmiotu zbiorowego od zindywidualizowania osoby sprawcy, powiązanego z nim w sposób określony w art. 3 obowiązującej ustawy, który dopuścił się

czynu zabronionego w postaci przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, zaś podmiot zbiorowy odniósł z tego tytułu korzyść. Możliwość pociągnięcia podmiotu zbiorowego do odpowiedzialności była zawsze uzależniona od uprzedniego skazania, warunkowego umorzenia postępowania, bądź orzeczenia o udzieleniu tej osobie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności albo orzeczenia sądu o umorzeniu przeciwko niej postępowania z powodu okoliczności wyłączającej ukaranie sprawcy. Charakter wtórny odpowiedzialności podmiotu zbiorowego przyczynił się w znacznej mierze do rzadkiego stosowania przepisów ustawy.

Ta oparta na prejudykacie konstrukcja, będąca jednym z podstawowych elementów obecnie obowiązującej ustawy, została przyjęta głównie z przyczyn praktycznych. Zauważyć jednak należy, że żaden z międzynarodowych aktów prawnych wiążących Polskę nie uzależnia odpowiedzialności podmiotu zbiorowego od uprzedniego osądzenia sprawcy przestępstwa popełnionego na jego korzyść. Przeciwnie, rozwiązanie to jest od wielu lat krytykowane przez organizacje międzynarodowe zajmujące się zagadnieniem odpowiedzialności osób prawnych.

Grupa Robocza OECD ds. Przekupstwa w Międzynarodowych Transakcjach Handlowych, traktatowy organ monitorujący implementację Konwencji o zwalczaniu przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach handlowych z dnia 17 grudnia 1997 r. (Dz. U. z 2001 r. Nr 23, poz. 264), wielokrotnie podnosiła wobec Polski zarzut, iż sytuacja, w której niektóre osoby prawne unikają odpowiedzialności przez to jedynie, iż sprawca będący osobą fizyczną umrze, nie zostanie wykryty lub ujęty i w konsekwencji nie jest możliwe jego osądzenie, stanowi lukę w skutecznej implementacji art. 2 i 3 Konwencji. Co więcej, wymóg prejudykatu zawarty w ustawie, uznawany jest przez OECD za najbardziej istotną barierę w nadaniu skuteczności odpowiedzialności osób prawnych w Polsce. W związku z tym organizacja ta stale wskazuje na potrzebę wyeliminowania wymogu prawomocnego skazania osoby fizycznej jako warunku wstępnego odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

Wprowadzenie odpowiedzialności osób prawnych za przestępstwa popełnione na ich korzyść, bez względu na możliwość zidentyfikowania osoby fizycznej, która jest sprawcą czynu zabronionego, zostało przewidziane również w Zaleceniu Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 20 października 1988 r., Nr R (88) 18. Wymóg taki jest zawarty także w wielu instrumentach prawnych Rady Europy, w tym w Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (Dz. U. z 2008 r. Nr 165,

poz. 1028). Wśród zaleceń Konferencji Stron tej konwencji, przyjętych wobec Polski w 2013 r., znalazła się rekomendacja dotycząca wyeliminowania prejudykatu jako warunku odpowiedzialności podmiotu zbiorowego z uwagi na fakt, że stanowi to przeszkodę w skutecznym egzekwowaniu takiej odpowiedzialności.

Z powyższego wynika, iż w świetle wiążących Polskę instrumentów międzynarodowych warunek prejudykatu postrzegany jest jako utrudnienie wobec efektywnego i skutecznego karania osób prawnych proporcjonalnymi i odstrasżającymi sankcjami. Ponadto może być on źródłem zastrzeżeń co do skuteczności implementacji poszczególnych umów międzynarodowych.

Z tego powodu proponuje się zastąpienie wymogu prejudykatu materialnoprawną podstawą odpowiedzialności, którą jest popełnienie czynu zabronionego stanowiącego przestępstwo lub przestępstwo skarbowe ścigane z oskarżenia publicznego przez podmiot zbiorowy lub osobę, o której mowa w art. 6 ustawy. Dokonujący samodzielnych ustaleń sąd będzie zobowiązany do stwierdzenia, czy dana osoba swoim zachowaniem wyczerpała znamiona przestępstwa lub przestępstwa skarbowego. Przesądzenie o wypełnieniu przesłanek odpowiedzialności, w tym stwierdzenie faktu, iż w związku z działalnością podmiotu zbiorowego doszło do popełnienia czynu zabronionego przez osobę fizyczną powiązaną z podmiotem zbiorowym w sposób opisany w art. 6 ustawy, nastąpi zatem w orzeczeniu sądu w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

3.2. Rozwiązania szczegółowe.

3.2.1. Przepisy ogólne

W art. 1 projektu wyznaczono zakres normowania projektowanej ustawy. Zgodnie z ust. 1, projektowana ustawa zawiera postanowienia dotyczące zarówno zasad, jak i postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyn zabroniony przez ustawę pod groźbą kary jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

Ustęp ten przewiduje również unormowanie przez ustawę zasad i postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego w związku z osiągnięciem korzyści majątkowej z czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

W ust. 2 znajduje się odniesienie do normowania przez ustawę kar i środków orzekanych wobec podmiotów zbiorowych.

W związku z przewidywanym zakresem normowania nadmienić należy, iż projektowana ustawa przewiduje szerszy niż dotychczas zakres odpowiedzialności podmiotów zbiorowych,

ze szczególnym uwzględnieniem, stanowiącej nowość w polskim porządku prawnym, odpowiedzialności za naruszenia prawa związane z wyciąganiem negatywnych konsekwencji wobec osób sygnalizujących nieprawidłowości.

W art. 2 wprowadzone zostały podstawowe dla regulowanej materii definicje. W stosunku do brzmienia obecnie obowiązującej ustawy doprecyzowano definicję podmiotu zbiorowego, która na podstawie projektowanej regulacji obejmuje osoby prawne, z wyłączeniem Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego i ich związków, oraz tzw. ułomne osoby prawne - jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, ale wyposażone przez prawodawcę w zdolność prawną.

Na potrzeby nowej ustawy wprowadza się również definicję czynu zabronionego, co wiąże się z odejściem od brzmienia podstawowej definicji przewidzianej przez art. 115 ustawy - Kodeks karny. Powyższe odejście uzasadnia fakt, iż odpowiedzialnością przewidywaną przez projektowaną ustawę nie mają zostać objęte czyny zabronione stanowiące wykroczenia. Przyjęcie takiej regulacji jest niezbędne, ze względu na fakt, iż w dotychczas obowiązującej ustawie, w art. 16, określony był katalog przestępstw, za które podmiot zbiorowy mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności, co eliminowało wykroczenia z kręgu czynów skutkujących dla podmiotu zbiorowego odpowiedzialnością. Przedkładana ustawa nie przewiduje określonego katalogu przestępstw, posługuje się jedynie pojęciem czynu zabronionego. Dlatego też niezbędne jest ustalenie przez prawodawcę takich granic pojęcia czynu zabronionego, które w pełni zrealizują założony cel penalny w zakresie kształtowania odpowiedzialności podmiotów zbiorowych - tj. przyjęcia jako zasady odpowiedzialności podmiotów zbiorowych w przypadkach czynów o najdonioślejszych negatywnych skutkach, z pominięciem wykroczeń.

W projektowanym art. 3 zawarte zostały normy jurysdykcyjne. W ust. 1 przewidziano podstawową zasadę stosowania projektowanej ustawy – wobec podmiotów zbiorowych mających siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W ust. 2 przewidziano natomiast rozszerzenie stosowania ustawy na podmioty zbiorowe nieposiadające siedziby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ale prowadzące działalność zarówno na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i poza nim. Nadmienić należy, iż ust. 1 znajdzie zastosowanie do podmiotów krajowych bez względu na zakres terytorialny prowadzonej przez nie działalności, po zrealizowaniu znamion czynu zabronionego. Natomiast ust. 2 kształtuje odpowiedzialność podmiotu zagranicznego, który ze względu na miejsce popełnienia czynu lub jego skutek może ponieść odpowiedzialność wynikającą z projektowanej ustawy.

Również i ten rodzaj odpowiedzialności niezależny jest od zakresu terytorialnego prowadzonej przez podmiot zagraniczny działalności. W dotychczas obowiązującym porządku prawnym namiastką odpowiedzialności podmiotów zagranicznych tworzyło objęcie tzw. zagranicznych jednostek organizacyjnych (jednostek prowadzących na terytorium Rzeczypospolitej działalność) zakresem pojęcia podmiotu zbiorowego. Projektowana ustawa pozostawia te jednostki poza zakresem pojęcia podmiotu zbiorowego.

W art. 4 wskazano, że odpowiedzialność przewidzianą przez projektowaną ustawę nie powinna stanowić przeszkody w pociągnięciu do odpowiedzialności innego rodzaju, w szczególności nie powinna ograniczać odpowiedzialności cywilnej za wyrządzoną szkodę lub indywidualnej odpowiedzialności prawnej sprawcy czynu zabronionego.

3.2.2. Zasady odpowiedzialności

W art. 5 określono podstawowe przesłanki odpowiedzialności podmiotów zbiorowych zarówno za czyny zabronione popełnione przez określony podmiot zbiorowy, jak i przez osoby fizyczne pozostające z podmiotem zbiorowym w ustawowo określonej relacji. Zgodnie z ust. 1, podmiot zbiorowy odpowiada na zasadach określonych w ustawie za czyn zabroniony, który został popełniony przez ten podmiot w związku z prowadzoną działalnością, w szczególności jeżeli popełnienie czynu zabronionego wynika z działania albo zaniechania organu tego podmiotu. W ust. 2 przewidziano natomiast kategorie osób, za których czyn odpowiedzialność poniesie podmiot zbiorowy tj. osoby działające m.in. na podstawie pełnomocnictwa lub prokury oraz osoby będące pracownikami podmiotu zbiorowego.

W art. 6 w ust. 1 i 2 projektowanej ustawy przewidziano szczegółowe warunki przypisania odpowiedzialności podmiotowi zbiorowemu. Warunki te stanowią uzupełnienie regulacji zaproponowanej w art. 5. Zgodnie z założeniem przyjętym przez projektodawcę, czyn zabroniony podmiotu zbiorowego popełniony zostaje przez ten podmiot przede wszystkim w przypadku działania (lub zaniechania) jego organu. Jednakże taka sama odpowiedzialność związana z popełnieniem czynu przez podmiot zbiorowy w ramach działalności tego podmiotu wystąpi również w przypadku, gdy nie będzie można ustalić organu lub osoby odpowiedzialnej za czyn. Zwrócić należy uwagę, że podmiot zbiorowy poniesie odpowiedzialność zgodnie z podstawą materialną tej odpowiedzialności (art. 5 ust. 1), jeżeli czyn popełniony pozostawać będzie w związku z jego działalnością - wynika z tego, iż w celu przypisania odpowiedzialności podmiotowi zbiorowemu konieczne jest faktyczne prowadzenie przez niego działalności, czyn natomiast musi się mieścić w ramach działalności

tego podmiotu zbiorowego, czyli dotyczyć może wszystkich kwestii, które obejmuje działalność podmiotu - bez wyłączenia poszczególnych jej zakresów; czyn musi być popełniony - bez znaczenia przy tym pozostaje, czy można ustalić osobę/organ za ten czyn odpowiedzialny, czy nie; oraz czyn musi pozostawać w bezpośrednim związku z działalnością podmiotu tzn. podmiot nie poniesie odpowiedzialności za czyny popełnione np. przez osoby fizyczne, które całkowicie niezależnie od tego czynu realizują funkcję organu. Oznacza to również, że na tej podstawie prawnej podmiot zbiorowy nie poniesie odpowiedzialności w przypadku, gdy stanowił własność osoby fizycznej popełniającej czyn i był jedynie wykorzystany do popełnienia tego czynu (w takiej sytuacji możliwe jest natomiast zastosowanie art. 44a Kodeksu karnego).

W projektowanym art. 6 ust. 2 ustawy przewidziano przesłanki zawinienia przez podmiot zbiorowy, które obejmują winę w wyborze albo nadzorze oraz tak zwana winę organizacyjną.

Art. 6 ust. 3 projektowanej ustawy przewiduje warunki zwolnienia podmiotu zbiorowego od odpowiedzialności określonej w art. 6 ust. 2. Zwolnienie takie jest możliwe, jeśli wszystkie obowiązane organy i osoby uprawnione do działania w imieniu lub w interesie tego podmiotu zachowały należyłą staranność wymaganą w danych okolicznościach, w organizacji tego podmiotu oraz w nadzorze nad tą działalnością. Ustawa nie definiuje przy tym pojęcia należytej staranności, przejmując je z art. 355 § 2 Kodeksu cywilnego. Tego rodzaju zabieg jest dopuszczalny, albowiem terminy i pojęcia używane przez kodeksy traktuje się jako wzorcowe i domniemywa się, iż inne ustawy nadają im takie samo znaczenie (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 18 października 1994 r., OTK ZU nr 2/1994, poz. 36).

Zastosowanie w ustawie terminologii oraz koncepcji typowych dla prawa cywilnego wskazuje, iż przyjęta konstrukcja odpowiedzialności podmiotów zbiorowych ma charakter mieszany. Z jednej strony jest bowiem odpowiedzialnością karną, z drugiej zaś zawiera liczne elementy charakterystyczne dla prawa cywilnego. Oprócz bowiem pojęcia należytej staranności, ustawa odwołuje się także do koncepcji winy w wyborze, winy w nadzorze, czy też winy organizacyjnej (art. 6 ust. 1 i 2).

Przez należyłą staranność należy rozumieć określony, modelowy sposób postępowania. Wzorzec należytej staranności powinien być formułowany według kryteriów obiektywnych, co oznacza, iż należy brać pod uwagę faktycznie i powszechnie stosowane sposoby postępowania w danej sytuacji. Nie są więc uwzględniane indywidualne cechy

podmiotu, jego właściwości osobiste. Jednocześnie jednak należy wskazać, iż cywilistyczny wzorzec postępowania, pomimo swego obiektywnego charakteru, jest zawsze osadzony w kontekście rodzaju stosunków występujących w danej sprawie (np. zobowiązaniowych, czy też deliktowych itp.). Znaczenie ma także rodzaj podmiotów, do których wzorzec się odnosi. Przykładowo, inny będzie wzorzec należytej staranności przewidziany dla przedsiębiorcy, inny zaś dla grup zawodowych takich jak lekarze, czy nauczyciele. W budowaniu wzorców pomocne są stworzone przez poszczególne grupy podmiotów kodeksy etyczne, czy też zbiory reguł postępowania. Na gruncie niniejszej ustawy, wzorzec należytej staranności będzie zatem musiał uwzględniać typ i rodzaj podmiotu zbiorowego, który dopuścił się popełnienia czynu zabronionego oraz zasady jego funkcjonowania w obrocie prawnym.

Wzorzec należytej staranności z reguły formułowany jest na poziomie przeciętnej staranności. W wyroku z dnia 23 października 2003 r. (V CK 311/02), Sąd Najwyższy stwierdził, że o stwierdzeniu braku należytej staranności w dopełnieniu obowiązków, decyduje nie tylko niezgodność z modelem, lecz także uwarunkowana doświadczeniem życiowym możliwość i powinność przewidywania odpowiednich następstw zachowania.

Z uwagi na fakt, iż projektowana ustawa odnosić się będzie przede wszystkim do przedsiębiorców, zasadne jest odwołanie się do ogólnego wzorca należytej staranności w profesjonalnym obrocie handlowym, czyli wzorca starannego przedsiębiorcy. Wzorzec taki musi uwzględniać szczególną zdolność przewidywania, zapobiegliwość i rzetelność (sumienność) w sposobie działania profesjonalisty oraz duże wymagania w zakresie jego wiedzy i umiejętności praktycznych (fachowość). Należy podkreślić, że chodzi także o wiedzę, która wykracza poza zasób informacji specjalistycznych w danej dziedzinie, ale jest niezbędna do profesjonalnego działania. Przykładem może być konieczność znajomości przepisów prawnych, obowiązujących w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej (por. orzeczenie SN z dnia 17 sierpnia 1993 r., III CRN 77/93, OSN 1994, nr 3, poz. 69 oraz wyrok SA w Poznaniu z dnia 8 marca 2006 r., I ACa 1018/05, LEX nr 186161).

Jak wskazano powyżej, pojęcie należytej staranności nie jest jedynym terminem zaczerpniętym z prawa cywilnego. Ustawa, określając zasady odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, posługuje się także konstrukcją winy w wyborze, winy w nadzorze i winy organizacyjnej.

Wina w wyborze polega na postawieniu powierzającemu zarzutu, że w określonej sytuacji, w jakiej dokonywał powierzenia wykonania czynności, dokonał niewłaściwego wyboru: powinien wybrać lepszego wykonawcę albo zrezygnować z powierzenia czynności

drugiemu. Zarzut ten najczęściej przybiera postać zachowania nieumyślnego, polegającego na niedołożeniu należytej staranności przy wyborze podmiotu, któremu zostało powierzone wykonanie czynności. Zaniedbania mogą dotyczyć zaniechania sprawdzenia wiedzy i umiejętności fachowych danej osoby, jej doświadczenia profesjonalnego i życiowego, cech osobistych, kondycji fizycznej i psychicznej czy predyspozycji psychofizycznych, niezbędnych do wykonania danej czynności. Powierzający może udowodnić brak winy w wyborze, wykazując dochowanie należytej staranności przy powierzaniu wykonania czynności drugiemu podmiotowi, sprawcy szkody. Wnioskować zatem można również o obiektywnym charakterze tego rodzaju odpowiedzialności.

W przypadku winy w nadzorze, zobowiązany do nadzoru odpowiada za szkodę, jeżeli w sposób zawiniony nie dopełnił obowiązku nadzoru. Uwolnienie się od odpowiedzialności wymaga więc udowodnienia wykonania obowiązku nadzoru, a w tym celu konieczne jest wykazanie należytej staranności. Wnioskować zatem można również o obiektywnym charakterze tego rodzaju odpowiedzialności.

W myśl projektowanego art. 6 ust. 3 ustawy ciężar dowodu w przedmiocie dochowania należytej staranności spoczywać będzie na podmiocie zbiorowym. Prokurator (sąd) będzie zobowiązany do dowiedzenia faktu popełnienia przestępstwa oraz do wykazania związku tego przestępstwa z działalnością podmiotu. Podmiot natomiast, dla uniknięcia odpowiedzialności, będzie zobowiązany do wykazania, iż dochował należytej staranności, postępując zgodnie z regułami ostrożności. Reguły te mogą wynikać z powszechnych standardów zawodowych, przyjętych przez dany podmiot pragmatyk wewnętrznych albo z ogólnych reguł roztropnego postępowania w danych okolicznościach.

Zgodnie z treścią art. 6 ust. 2 pkt. 2 ustawy podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności także jeśli do popełnienia czynu doszło w następstwie organizacji działalności podmiotu zbiorowego, która nie przeciwdziała istotnym zagrożeniom prowadzącym do popełnienia takiego czynu przez osobę, o której mowa w art. 5 ust. 2. Wobec powyższego, przesłanką odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, są także uchybienia w organizacji jego działalności. Podmiot zbiorowy ze swej natury jest bowiem zespołem osób, który funkcjonuje na zasadzie współpracy oraz podziału obowiązków. Taka konstrukcja odpowiedzialności zapobiega uniknięciu przez podmiot zbiorowy odpowiedzialności tylko z tego powodu, iż nie można jednoznacznie wykazać, kto konkretnie dopuścił się zawinionego zachowania.

W art. 7 wskazane zostały przesłanki, które nie będą stanowić przeszkody w ustaleniu odpowiedzialności podmiotu zbiorowego. Pośród nich przewiduje się zajście okoliczności wyłączającej ukaranie sprawcy czynu zabronionego – a zatem zaistnienie okoliczności, o których mowa w art. 17 ustawy - Kodeks postępowania karnego (m.in. przedawnienie odpowiedzialności za czyn popełniony przez osobę fizyczną). Przyjęcie tego rozwiązania przesądza o zdecydowanym zaostreniu odpowiedzialności ustawowej za czyn zabroniony ponoszonej przez podmiot zbiorowy. Ponadto jako jedną z wymienionych okoliczności projekt przewiduje fakt, iż czyn zabroniony stanowi działanie albo zaniechanie wielu organów lub osób, jak również to, że czyn zabroniony stanowi działanie albo zaniechanie organu podmiotu zbiorowego, którego skład w czasie tego działania albo zaniechania ulegał zmianie. Przewiduje się również to że sprawca czynu zabronionego nie został wykryty nie będzie uniemożliwiać ustalenia odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

W art. 8 projektodawca przewiduje odpowiednie stosowanie postanowień Części ogólnej Kodeksu karnego. Projektowany model odpowiedzialności ma charakter karny, a jednocześnie nie stanowi pełnej regulacji zasad odpowiedzialności karnej. Z tego względu wymagane jest, aby przewidzieć możliwość odpowiedniego stosowania przepisów o zasadniczym znaczeniu dla tej gałęzi prawa tj. Kodeksu karnego.

3.2.3. Czyny wiążące się z uzyskaniem korzyści majątkowych

W art. 9-11 projektowanej ustawy przewidziane zostały zasady odpowiedzialności podmiotów zbiorowych w związku z czynami zabronionymi skutkującymi uzyskaniem korzyści majątkowych. W przepisach tych zaproponowano uregulowanie sytuacji, gdy podmiot zbiorowy został wykorzystany do popełnienia czynu zabronionego lub ukrycia nielegalnego pochodzenia środków, jak również sytuacji, gdy podmiot zbiorowy uzyskał środki niezależnie od czynu, za który inny podmiot lub osoba ponosi odpowiedzialność, a sam podmiot nie był jednak wykorzystany do popełnienia przestępstwa.

Projektowany art. 9 zawiera unormowania, które dotyczą podmiotów wykorzystanych do popełnienia czynu zabronionego. Projektowane unormowanie będzie mogło być zastosowane jeżeli podmiot zbiorowy nie poniesie odpowiedzialności na podstawie materialnej podstawy odpowiedzialności tj. art. 5 projektowanej ustawy. Można sobie bowiem wyobrazić sytuację, w której nie doszło do wykreowania czynu zabronionego w ramach działalności podmiotu zbiorowego, a pomimo tego podmiot został wykorzystany do popełnienia czynu zabronionego, przy czym sprawca czynu zabronionego nie został skazany. Projektowana regulacja ma zatem uzupełnić już obowiązujące uregulowania w zakresie

przeypadku przedsiębiorstw (art. 44a ustawy - Kodeks postępowania karnego). Dodatkowym warunkiem dla zrealizowania odpowiedzialności podmiotu zbiorowego na podstawie opisywanego unormowania jest osiągnięcie korzyści majątkowej w wyznaczonej przez ustawodawcę wysokości. Okolicznością powodującą niemożliwość zastosowania odpowiedzialności przewidzianej w proponowanym unormowaniu jest dochowanie należytej staranności przez wskazane osoby.

Art. 10 projektu uszczegóławia zasady orzekania środków alternatywnych wobec przypadku lub odstąpienia od jego stosowania.

W art. 11 projektu przewiduje się możliwość zobowiązania podmiotu zbiorowego do zwrotu uzyskanej korzyści majątkowej. Jest bowiem możliwe, iż podmiot zbiorowy nie poniesie odpowiedzialności, np. na skutek umorzenia postępowania, ale będzie on w posiadaniu korzyści majątkowej z czynu zabronionego, przy czym nie zająd przesłanki z art. 10 albo art. 6 projektowanej ustawy - w takiej sytuacji powinna zostać wprowadzona ustawowa podstawa domagania się faktycznego zwrotu korzyści. Ustawodawca przewiduje również odpowiednie unormowania gwarancyjne dla podmiotu zbiorowego, który będzie musiał korzyść zwrócić.

3.2.4. Sygnaliści

W art. 12-14 uregulowane zostały szczegółowe zasady odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyny popełnione wobec osób zgłaszających nieprawidłowości. W przepisach tych uregulowane zatem zostało zjawisko tzw. sygnalistów (ang: whistleblower). Projekt przewiduje ochronę prawną osób, które w interesie publicznym zgłaszają istotne nieprawidłowości w organizacji podmiotu zbiorowego mogące prowadzić do popełnienia czynu zabronionego.

Liczne analizy wskazują, że dotychczas obowiązujące uregulowania przewidziane m.in. przez ustawę - Kodeks pracy nie gwarantują takim osobom (sygnalistom) właściwej ochrony przed represjami, którym mogą one być poddawane w miejscu pracy. W związku z powyższym wprowadza się unormowania mające zagwarantować im odpowiednią swobodę działania, poprzez eliminację podstawowych zagrożeń związanych z działalnością sygnalistów, pośród których – jako jedno z najbardziej dotkliwych – wymienić należy utratę pracy. Projektowane unormowania powinny znaleźć skutkować wzmocnieniem przestrzegania zasad praworządności w praktyce funkcjonowania podmiotów zbiorowych.

Zauważyć należy, iż najistotniejszą i posiadającą największy ciężar nieprawidłowością, która może zostać zgłoszona przez sygnalistę, jest podejrzenie popełnienia czynu

zabronionego. Projektodawca przewiduje ochronę także w przypadku sygnalizowania innych nieprawidłowości związanych m.in. ze sposobem funkcjonowania podmiotu zbiorowego na płaszczyźnie organizacyjnej.

Przewiduje się zasadę, zgodnie z którą zgłoszenie informacji określonych kategorii rodzajów będzie obowiązkiem przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego. Dotyczy to przypadku, gdy zgłoszone informacje będą mogły mieć znaczenie dla odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony. Nie przewiduje się zatem takiego obowiązku w przypadku zgłoszeń dotyczących innych czynów zabronionych, co wynika z faktu iż podmioty zbiorowe mają przede wszystkim charakter podmiotów prywatnych, natomiast na straży praworządności powinny stać właściwe organy państwowe.

Przewiduje się zwiększony zakres odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, który nie usunął stwierdzonych nieprawidłowości. Projektuje się również wprowadzenie szczególnego rodzaju uprawnień umożliwiających przeciwdziałanie przez sądy negatywnym konsekwencjom wyciąganym wobec sygnalistów np. możliwość orzeczenia obowiązku przywrócenia do pracy, jeżeli współpracę z określoną osobą zakończono z przyczyn związanych z sygnalizowaniem nieprawidłowości. Zwiększony zakres odpowiedzialności obejmuje obligatoryjnie zwiększenie dolnej granicy sankcji, która natomiast sięgnie w maksymalnym wymiarze dwukrotności górnego zagrożenia przewidzianego przez ustawę. Zwiększenie progu minimalnego jest potrzebne ponieważ naruszenia związane z czynami wymierzonymi wobec sygnalistów na ogół mogą się nie kwalifikować się na sankcję w wymiarze maksymalnym, co by skutkowało w konsekwencji jedynie pozornym obostrzeniem odpowiedzialności.

3.2.5. Kary i środki oraz zasady ich orzekania

W art. 15-17 projektodawca przewiduje, poszerzony w stosunku do postanowień obecnie obowiązującej ustawy, katalog kar i środków orzekanych wobec podmiotów zbiorowych. Natomiast w art. 18 – 32 określone mają zostać szczegółowe zasady orzekania tych kar i środków.

Projekt zakłada bardzo wyraźną zmianę granic finansowej odpowiedzialności podmiotu zbiorowego. Tym samym wysokość kary pieniężnej ustalona zostaje przez ustawodawcę w zakresie od 30 000 do 30 000 000 zł. Surowe sankcje finansowe są znane polskiemu prawu. Tytułem przykładu wskazać można zagrożenia ustawowe przewidziane w art. 171 ust. 1 - 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe lub art. 99 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r.

o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych.

Jednocześnie projekt ustawy wprowadza istotną zmianę w zakresie sposobu kalkulacji wysokości kary pieniężnej. Art. 7 ustawy w obecnym brzmieniu przewiduje możliwość orzekania kar pieniężnych w wysokości od 1 000 do 5 000 000 złotych, przy czym orzeczona kara nie może przekroczyć 3% przychodu osiągniętego w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony. Maksymalny dopuszczalny wymiar kary pieniężnej jest zatem każdorazowo ograniczony wysokością przychodów osiągniętych przez podmiot zbiorowy. Rozwiązanie to w założeniu miało przyczynić się do racjonalności orzekanych kar pieniężnych poprzez powiązanie ich wysokości z osiąganymi przez podmiot zbiorowy wynikami finansowymi. W praktyce jednak podmiot zbiorowy, niezależnie od swoich rozmiarów, kapitału zakładowego, posiadanego majątku, czy też pozycji gospodarczej, może nie osiągnąć przychodów lub posiadać jedynie niskie przychody w konkretnym roku podatkowym. Gdy podmiot nie osiągnie przychodu brak jest na gruncie obowiązujących przepisów podstawy do określenia wysokości sankcji. W przypadku podmiotów osiągających przychody na niskim poziomie dostępna sankcja uzależniona od wysokości przychodu w sposób opisany wyżej może okazać się niewystarczającą w stosunku do wagi popełnionego przestępstwa.

Na możliwą nieskuteczność kar wymierzanych na podstawie rozwiązań przyjętych w art. 7 ustawy stale zwracała uwagę OECD podczas kolejnych przeglądów Polski. Grupa Robocza OECD ds. Przekupstwa w Międzynarodowych Transakcjach Handlowych wielokrotnie wyrażała zaniepokojenie, że przedsiębiorstwo wykazujące brak lub jedynie niskie przychody nie będzie podlegało karze pieniężnej, lub będzie podlegało karze bardzo niskiej niezależnie od wysokości posiadanych aktywów.

Również Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu K 18/03 z dnia 3 listopada 2004 r., na marginesie głównych rozważań dotyczących zagadnień objętych wnioskiem, zwrócił uwagę na fakt, iż w pewnych sytuacjach ustawa nie przewiduje szczególnych rozwiązań na wypadek, gdy podmiot zbiorowy nie osiągnął przychodu.

Zrezygnowanie z ograniczenia wymiaru kar pieniężnych poprzez powiązanie ich z wysokością przychodu należy zatem uznać za uzasadnione. Jakkolwiek przesłanką takiego rozwiązania jest uzasadnione dążenie do dostosowania kar pieniężnych do sytuacji finansowej podmiotu, niemniej przepisy te nie powinny doprowadzać do sytuacji, w której

system odpowiedzialności podmiotów zbiorowych okazuje się w pewnych sytuacjach nieskuteczny.

Z tego względu uznać należy, iż dla prawidłowego miarkowania kary pieniężnej przez sąd wystarczające będą dyrektywy wymiaru kary zawarte w art. 28 ustawy. Przepis ten stanowi m. in., iż sąd między innymi powinien uwzględnić sytuację majątkową podmiotu zbiorowego oraz wpływ ukarania na jego dalsze funkcjonowanie.

Projektuje się również podniesienie progu zagrożenia karą do 30 000 zł, co wynika z przyjętego w projekcie założenia, że postępowania na podstawie ustawy nie należy wszczynać w odniesieniu do małych podmiotów zbiorowych i w sprawach dotyczących drobnych korzyści majątkowych. Temu celowi służyć ma przewidziana w art. 19 klauzula ograniczonego oportunistu, pozwalająca w takich sprawach nie wszczynać postępowania, poprzestając m.in. na odpowiedzialności przewidzianej w Rozdziale 3 projektowanej ustawy. Takie rozwiązanie pozwoli na racjonalne stosowanie ustawy, tzn. wszczynanie postępowań przeciwko podmiotom zbiorowym wyłącznie w poważnych sprawach.

Odnosząc się szczegółowo do katalogu kar i środków wspomnieć trzeba, iż kara rozwiązania podmiotu zbiorowego jest nową, a zarazem najbardziej surową karą przewidzianą przez ustawę. Zgodnie z przyjętymi założeniami kara ta powinna być orzekana jako ostateczny środek, w sytuacji gdy żadne inne ustawowo dostępne środki nie są w stanie zaradzić popełnianiu czynów zabronionych w przyszłości (nie są w stanie uzasadnić przekonania o dużym prawdopodobieństwie niepopelniania czynów zabronionych przez podmiot zbiorowy lub osoby za których czyny podmiot ponosi odpowiedzialność). W wyniku orzeczonej kary rozwiązania podmiotu zbiorowego własność posiadanego przez ten podmiot majątku przeniesiona zostanie na Skarb Państwa lub zostanie zwrócona osobie uprawnionej. Zauważyć należy, iż na mocy projektowanej ustawy nie będą rozwiązywane podmioty zbiorowe, o których bycie prawnym rozstrzygnął bezpośrednio ustawodawca przyjmując np. regulację powołującą określoną instytucję (powołanie osoby prawnej na mocy ustawy).

Nowa ustawa przewiduje szeroki katalog środków, które będą mogły zostać orzeczone wobec podmiotu zbiorowego. Środki wymierzane wobec podmiotów zbiorowych można podzielić na przepadek, obowiązki, zakazy, nawiązkę, podanie wyroku do wiadomości oraz czasowe zamknięcie zakładu podmiotu zbiorowego. Każdy z tych środków może zostać wymierzone zgodnie z uznaniem sędziowskim i w celu wymuszenia odpowiednich zmian organizacyjnych np. jeżeli czyn zostanie popełniony w związku z wykorzystaniem środków publicznych sąd może orzec zakaz korzystania z tych środków, co powinno zmotywować

podmiot do odpowiedniego zarządzania ryzykiem w tym zakresie. Środki te stosowane będą wobec wszystkich podmiotów zbiorowych, w tym wobec państwowych albo samorządowych osób prawnych pozwalając m.in. na wypłatę odszkodowania.

Orzekając kary, o których mowa w art. 16 lub środki, o których mowa w art. 17, sąd uwzględnia w szczególności wagę nieprawidłowości w zachowaniu reguł należytej staranności działania, rozmiary korzyści uzyskanej lub możliwej do uzyskania przez podmiot zbiorowy, jego sytuację majątkową, społeczne następstwa ukarania oraz wpływ ukarania na dalsze funkcjonowanie podmiotu zbiorowego. Powyższe dyrektywy pozwolą sądowi na adekwatny dobór kary, jej wysokości oraz odpowiednich środków wobec podmiotu zbiorowego. Dyrektywy te przede wszystkim koncentrują się na kryteriach obiektywnych takich jak uzyskana albo możliwa do uzyskania korzyść majątkowa, umożliwiają jednak również pełnienie funkcji społecznej przez odpowiedzialność podmiotów zbiorowych.

3.2.6. Łączenie, podział i przekształcanie się podmiotów zbiorowych

Rozdział VI zawiera regulacje mające umożliwić pociągnięcie do odpowiedzialności podmiotów zbiorowych w przypadku dokonania połączenia, podziału lub przekształcenia. Dotychczas obowiązujące regulacje nie zawierały w tym zakresie wystarczających uregulowań, co mogło ułatwiać uniknięcie odpowiedzialności przez podmiot zbiorowy.

W konsekwencji w projektowanej ustawie przewiduje się wprowadzenie przepisów przewidujących możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności podmiotu, który przejął prawa i obowiązki innego podmiotu zbiorowego w wyniku sukcesji tzn. w wyniku łączenia się podmiotów zbiorowych. W przypadku podziału podmiotu zbiorowego odpowiedzialności podlegać będą inne podmioty zbiorowe, które przejęły chociażby część praw i obowiązków po podmiocie podzielonym. W zakresie odpowiedzialności dotyczącej przekształcenia podmiotu zbiorowego odpowiedzialność poniesie podmiot przekształcony. Ponadto przewiduje się właściwe regulacje ograniczające w niektórych przypadkach odpowiedzialność podmiotu zbiorowego. W przypadku podziału podmiotu zbiorowego odpowiedzialność ponosić będą solidarnie podmioty, które uzyskały w wyniku podziału chociażby część praw i obowiązków podmiotu dzielonego. Odpowiedzialność ta jest ograniczona do wysokości otrzymanych aktywów majątkowych. Przewiduje się wyłączenie spod odpowiedzialności podmiotów, które brały udział w łączeniu lub podziale podmiotu zbiorowego i nie miały możliwości uzyskania informacji o czynie zabronionym. Odpowiedzialności mają podlegać nie tylko podmioty zbiorowe, które w momencie łączenia lub podziału istniały, ale również np. spółki nowo związane.

3.3. Postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

3.3.1. Zasady ogólne postępowania

W art. 38 – 43 projektu zaproponowano regulację podstawowych zasad ogólnych postępowania w przedmiocie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, mających przyczynić się do usprawnienia postępowania prowadzonego w tym przedmiocie.

Zgodnie z wymienionymi zasadami postępowanie to może zostać wszczęte i toczyć się odrębnie albo łącznie z postępowaniem karnym dotyczącym popełnienia czynu zabronionego przez osoby, o których mowa w art. 5 projektowanej ustawy.

Przewiduje się również, iż wszczęcie tego postępowania nie będzie niezbędne do złożenia wniosku o zwrot korzyści albo świadczenie pieniężne. Możliwość złożenia takiego wniosku została przewidziana również w przypadku postępowania w wyniku którego nie stwierdzono odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

Do podmiotu zbiorowego będą miały odpowiednie zastosowanie przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego o oskarżonym. Przewiduje się również, że do postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych znajdą odpowiednie zastosowanie inne przepisy Kodeksu postępowania karnego, z wyłączeniem przepisu art. 175 - 176 i art. 374 § 1a Kodeksu postępowania karnego.

3.3.2. Przebieg postępowania.

Rozwiązania obecnie obowiązującej ustawy, z uwagi na oparcie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych o uzyskany uprzednio prejudykat, w którym to orzeczeniu stwierdza się winę oraz popełnienie czynu zabronionego przez określoną osobę, nie przewidują prowadzenia w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego postępowania przygotowawczego. Wynika to z faktu, iż odpowiedzialność podmiotu zbiorowego ma wedle obowiązującej ustawy charakter następczy w stosunku do ustalonej odpowiedzialności osoby fizycznej, a nie charakter samoistny.

Zmiana tego modelu postępowania na model dopuszczający prowadzenie postępowania przygotowawczego (związany z samoistną odpowiedzialnością podmiotów zbiorowych) jest niezbędną z uwagi na projektowany wzrost autonomii postępowania w przedmiocie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych oraz kwestie związane z usprawnieniami proceduralnymi. Podsumowując możliwość prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych wynika z faktu, iż projektowana ustawa nie przewiduje już wymogu uzyskania wspomnianego prejudykatu tj. uprzedniego wyroku skazującego osobę fizyczną za popełnienie przestępstwa. Zatem w konsekwencji powinna

umożliwiać przeprowadzenie postępowania przygotowawczego w przedmiocie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

Projektowana ustaw wprowadza możliwość łącznego prowadzenia postępowania przygotowawczego przeciwko osobie fizycznej oraz podmiotowi zbiorowemu w tym samym czasie. Otwiera to drogę, po zakończeniu tej fazy postępowania karnego, do wystąpienia z aktami oskarżenia przeciwko osobie fizycznej oraz przeciwko podmiotowi zbiorowemu. Proponowane rozwiązania zapewnią skrócenie czasu niezbędnego do wydania rozstrzygnięcia przez sąd w przedmiocie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego. Wpłynie to nie tylko na ograniczenie czasu trwania postępowania sądowego, ale również na ograniczenie kosztów postępowania. Nie zostaje jednocześnie wyłączona możliwość, aby prokurator przedstawił zarzuty podmiotowi zbiorowemu po uzyskaniu prawomocnego skazania osoby fizycznej. Z tego też powodu i ze względów gwarancyjnych należało zachować w ogólnych zarysach obecnie obowiązujący art. 21a ustawy, który został przeniesiony do treści projektu (art. 48).

Postępowanie w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony będzie wszczynane, jeżeli zajdzie uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego stanowiącego podstawę tej odpowiedzialności. Zrezygnowano zatem z wnioskowego trybu wszczynania postępowania. W konsekwencji z grona podmiotów uprawnionych do złożenia skargi wyłączony został m.in. pokrzywdzony, co wynika z obligatoryjnego prowadzenia postępowania przygotowawczego, do czego uprawniony jest wyłącznie prokurator. Niemniej jednak pokrzywdzony będzie mógł działać w sądowej fazie postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Zgodnie z treścią art. 38 ust. 1 projektowanej ustawy postępowanie w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego wszczyna się, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego stanowiącego podstawę tej odpowiedzialności oraz przemawia za tym interes społeczny. Przepis ten ustanawia wyjątek od zawartej w art. 10 kodeksu postępowania karnego zasady legalizmu, nakazującej wszczęcie i przeprowadzenie postępowania przygotowawczego w każdej sprawie o czyn ścigany z urzędu. Powodem wprowadzenia wyłomu od zasady legalizmu na rzecz zasady oportunistycznej, jest chęć ograniczenia aktywności prokuratora jedynie do ścigania czynów o poważniejszym charakterze, co eliminuje przypadki, gdzie taka interwencja byłaby niezasadna, czy niecelowa. Zgodnie z projektowanym przepisem, potrzeba wszczęcia postępowania będzie determinowana przez dwa elementy, tj. istnienie uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego oraz interesu społecznego przemawiającego za jego ściganiem.

Kodeks postępowania karnego w kilku miejscach odwołuje się do pojęcia interesu społecznego (np. art. 60 § 1 kpk, art. 661 § 2 kpk), a zatem nie jest to termin nowy, wprowadzony na potrzeby projektowanej ustawy. W polskim prawodawstwie brak jest jego definicji legalnej. Przykładowo, na gruncie art. 60 § 1 kpk wskazuje się, iż zakresem tej nazwy trzeba objąć wszystkie sytuacje, które przewidują, że przestępstwo prywatnoskargowe narusza także interesy ogółu. Ocena istnienia interesu społecznego należy wyłącznie do prokuratora i nie podlega kontroli ze strony sądu (postanowienie SN z dnia 17 czerwca 2015 r., sygn. akt V KK 6/15). W doktrynie wskazuje się na dwie zasadnicze grupy kryteriów interesu społecznego. Pierwsza z nich jest związana ze stroną podmiotową lub przedmiotową przestępstwa (np. wystąpienie znacznej szkody, chuligański charakter czynu, szczególnie złośliwy sposób działania). Druga wiąże się z osobą pokrzywdzonego i dotyczy elementów wykraczających poza przedmiotową stronę przestępstwa (np. bezradność, kalectwo, konieczność przyścia pokrzywdzonemu z pomocą w zawilej sprawie; zob. A. Matusiak, Pojęcie interesu społecznego jako przesłanka udziału prokuratora w postępowaniu, *Zeszyty Prawnicze* nr 13/3, 147-164,).

Aby ułatwić stosowanie przesłanki interesu społecznego, w art. 37 ust. 2 ustawy wprowadzono katalog kryteriów pomocnych w ocenie, czy w danej sytuacji interes społeczny wymaga wszczęcia postępowania. Są nimi: stopień szkodliwości społecznej czynu zabronionego, wysokość osiągniętych przez podmiot zbiorowy korzyści, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia w ramach organizacji podmiotu zbiorowego oraz ekonomia postępowania.

Pojęcie interesu społecznego wprowadzone zostało również w art. 44 projektowanej ustawy. Zgodnie z treścią tego przepisu, jeżeli dowody zebrane w toku postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego uzasadniają dostatecznie podejrzenie odpowiedzialności tego podmiotu za czyn zabroniony oraz przemawia za tym interes społeczny, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów podmiotowi zbiorowemu. Postanowienie o przedstawieniu zarzutów doręcza się organowi lub osobie uprawnionej do reprezentacji podmiotu zbiorowego.

Projekt przewiduje ponadto możliwość pociągnięcia podmiotu zbiorowego do odpowiedzialności w przypadku, gdy niemożliwym okaże się skazanie osoby fizycznej. Dotyczy to sytuacji, kiedy postępowanie karne zostaje umorzone z przyczyn określonych w art. 17 § 1 pkt 5, 8, 10 i 11 k.p.k., w szczególności zatem z powodu śmierci oskarżonego,

braku jurysdykcji polskiego sądu, wymaganego zezwolenia lub wniosku o ukaranie, jak również gdy postępowanie zostanie umorzone z powodu niewykrycia sprawcy. Wówczas, po wyłączeniu postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego do odrębnego prowadzenia, będzie możliwe samodzielne orzeczenie w tym przedmiocie, a po stwierdzeniu istnienia przesłanek opisanych w art. 5 i art. 6 ustawy – wymierzenie podmiotowi zbiorowemu kary.

3.3.3. Środki zapobiegawcze

W celu zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania w przedmiocie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego w projektowanej ustawie (art. 52 – 54) zaproponowano możliwość zastosowania poniższych środków zapobiegawczych:

- zakaz promocji i reklamy;
- zakaz zawierania umów określonego rodzaju;
- zakaz prowadzenia określonej działalności;
- zakaz obciążania na czas postępowania bez zgody sądu swojego majątku lub zbywania bez takiej zgody określonych przez sąd składników majątkowych;
- zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne na czas trwania tego postępowania;
- wstrzymanie wypłat dotacji lub subwencji;
- zakaz łączenia się, podziału lub przekształcenia się podmiotu zbiorowego;

W odróżnieniu od regulacji art. 249 ustawy - Kodeks postępowania karnego, przewiduje się, że środki zapobiegawcze orzekane będą tylko jeżeli zachodzi duże prawdopodobieństwo popełnienia czynu przez podmiot zbiorowy, a działalność podmiotu zbiorowego mogłaby skutkować popełnieniem kolejnego czynu zabronionego, wyrządzić szkodę Skarbowi Państwa lub innej osobie, lub utrudniałaby prowadzenie postępowania karnego lub postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego. Różnica w odniesieniu do unormowań Kodeksu postępowania karnego występuje zatem również w zakresie katalogu dostępnych środków zapobiegawczych.

Zgodnie z projektem, przewidziane w ustawie środki zapobiegawcze stosuje prokurator, a w postępowaniu sądowym sąd przed którym toczy się postępowanie.

3.3.4. Zabezpieczenie majątkowe

W projektowanej ustawie (art. 55) przewidziano wprowadzenie przepisów regulujących zabezpieczenie majątkowe na mieniu podmiotu zbiorowego, które będzie można ustanowić na poczet:

- kar i środków o których mowa w art. 16 i 17;
- obowiązku zwrotu korzyści lub jej równowartości albo świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 11;
- kosztów sądowych,

Takie zabezpieczenie majątkowe będzie mogło zostać ustanowione jeżeli zajdzie uzasadniona obawa, że bez zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w zakresie kar i środków, o których mowa w art. 16 i art. 17, obowiązku zwrotu korzyści lub równowartości korzyści, a także świadczenia pieniężnego, o którym mowa w art. 11, oraz kosztów sądowych będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione.

3.3.5. Zarząd przymusowy

Przewidziany w projekcie ustawy (art. 51) zarząd przymusowy stanowić ma samoistny środek o swoistym charakterze. Odrębność tego środka wynikać ma przede wszystkim z celu jego stosowania. Obejmować ma on zarówno zapewnienie prawidłowego przebiegu postępowania, jak i zabezpieczenie na poczet przyszłych kar i środków. Zarząd przymusowy stanowi jednocześnie najbardziej intruzywny środek o charakterze tymczasowym. Z tego względu środek ten będzie miał charakter subsydiarny. Jego stosowanie będzie ograniczone do sytuacji, gdy inne środki (zapobiegawcze lub mające na celu zabezpieczenie majątkowe) byłyby niewystarczające.

3.3.6. Przedawnienie, zatarcie kary i jej wykonania.

W projekcie (art. 31) wskazane zostały okresy przedawnienia – 10 lat liczonych od popełnienia czynu zabronionego) oraz zatarcia orzeczenia stwierdzającego odpowiedzialność podmiotu zbiorowego – 10 lat liczonych od orzeczenia.

Unormowania powyższe wprowadzane są ze względu na nieadekwatność podstawowych przepisów Kodeksu karnego w tym zakresie do sytuacji podmiotów zbiorowych. Na zasadach ogólnych termin zatarcia skazania liczony jest przede wszystkim od daty wykonania kary pozbawienia wolności, natomiast w przypadku powrotu do przestępstwa uwzględniana jest odbyta kara pozbawienia wolności. Kara pozbawienia wolności nie jest natomiast karą, która może być wymierzona podmiotowi zbiorowemu.

Rozstrzygnięcie w projektowanej ustawie kwestii przedawnienia karalności jest konieczne z uwagi na fakt, że normy ogólne Kodeksu karnego, które miałyby w tym przypadku zastosowanie tj. przepisy Rozdziału XI ustawy – Kodeks karny, normują ustanie karalności czynu osoby, która bezpośrednio czyn ten popełniła; co ma znaczenie w kontekście pochodnej (regulowanej w dotychczasowej ustawie) oraz samoistnej

(wprowadzanej projektowaną ustawą) odpowiedzialności podmiotu zbiorowego. Wprowadzając zatem odpowiedzialność podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony osoby fizycznej (a więc odpowiedzialność o charakterze pochodnym względem odpowiedzialności pierwotnej) dotychczasowa ustawa nie przewidywała samoistnego terminu przedawnienia dla odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, gdyż każdorazowo odpowiedzialność taką eliminuje przedawnienie czynu osoby fizycznej. Wprowadzenie natomiast samoistnych przesłanek odpowiedzialności podmiotu zbiorowego skutkuje potrzebą wprowadzenia niezależnego terminu przedawnienia takiej odpowiedzialności. W związku z powyższym nie ma uzasadnienia dla różnicowania terminu przedawnienia w przypadku odpowiedzialności podmiotu zbiorowego w związku z czynem osoby fizycznej, o której to odpowiedzialności mowa w art. 5 ust. 2, co by prowadziło do stanu, w którym ten sam czyn miałby różne terminy ustania karalności w zależności od tego czy popełniony został przez podmiot zbiorowy, czy też przez osobę za którą podmiot odpowiada.

3.3.7. Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności

Art. 56 projektowanej ustawy przewiduje możliwość zaniechania przez prokuratora prowadzenia dalszych czynności procesowych i wystąpienie do sądu z wnioskiem o udzielenie podmiotowi zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Jest to instytucja, której celem jest uniknięcie prowadzenia obszernego postępowania dowodowego w sytuacji, gdy okoliczności popełnienia czynu zabronionego nie budzą wątpliwości, a podmiot zbiorowy wykazuje zarówno wolę współpracy z organami ścigania, jak i gotowość poniesienia finansowych konsekwencji swojego zawinionego zachowania. Konstrukcja takiej odpowiedzialności jest znana przede wszystkim na gruncie kodeksu karnego skarbowego, gdzie od wielu lat funkcjonują zbliżone przepisy.

Korzyścią dla podmiotu, wynikającą z tej swoistej ugody zawartej z organami ścigania, jest fakt, iż wyrok skazujący wydany w tym trybie nie podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Karnego. Ponadto, na podmiot zbiorowy nakładane są tylko kary i środki karne wskazane w przepisie, a zatem nie jest tutaj możliwe orzeczenie np. zakazu prowadzenia dalszej działalności gospodarczej, czy zakazu korzystania z dotacji, co często jest dla takich podmiotów bardziej dotkliwe niż konieczność zapłacenia kary finansowej. Warto także podkreślić, iż w przepisie przewidziano kwotowe ograniczenie górnego progu kary pieniężnej do kwoty 3 000 000 złotych, podczas gdy na zasadach ogólnych możliwe jest wymierzenie takiej kary do wysokości 30 000 000 złotych.

Z kolei organy ścigania uzyskują możliwość szybkiego i skutecznego zakończenia postępowania przeciwko podmiotowi zbiorowemu bez przeprowadzania rozbudowanego postępowania przygotowawczego. Co istotne, elementem uzgodnień pomiędzy prokuratorem, a podmiotem zbiorowym, jest dostarczenie przez ten ostatni materiału dowodowego przydatnego do prowadzenia dalszych postępowań. Rozwiązanie to powinno przełożyć się na większą skuteczność w ściganiu czynów zabronionych objętych niniejszą ustawą, z uwagi na możliwość szybkiego pozyskania dowodów ich popełnienia.

Wystąpienie z wnioskiem będzie możliwe w sytuacji, gdy okoliczności czynu nie budzą wątpliwości, a cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzenia postępowania w całości. Ponadto, podmiot zbiorowy musi spełnić szereg warunków, w tym ujawnić organowi ścigania informacje dotyczące osób wskazanych w art. 5 ust. 2 ustawy oraz uiścić określoną kwotę tytułem kary pieniężnej. Ponadto, warunkiem skorzystania z możliwości dobrowolnego poddania się odpowiedzialności jest konieczność uiszczenia kwoty odpowiadającej wysokości szkody wyrządzonej czynem zabronionym. Uiszczenie kwoty w niższej wysokości będzie możliwe jedynie w sytuacjach wyjątkowych, z uwzględnieniem takich elementów jak rozmiar szkody, czy też rodzaj i stopień naruszonych przez podmiot reguł ostrożności. Zastrzeżenie w ustawie możliwości uiszczenia kwoty niższej wysokości ma na celu dostosowanie nakładanego obowiązku do okoliczności sprawy i uniknięcie sytuacji, w której każde, nawet niewielkie naruszenie przez podmiot zasad należytej staranności, skutkowałoby koniecznością natychmiastowego zrekompensowania pokrzywdzonemu całej wyrządzonej szkody. Takie rozwiązanie mogłoby bowiem znacząco zredukować zastosowanie instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności.

W ramach dobrowolnego poddania się odpowiedzialności konieczne będzie również wyrażenie przez podmiot zgody na przepadek mienia lub korzyści majątkowych, a w razie niemożności złożenia mienia lub korzyści majątkowych – uiszczenie ich równowartości pieniężnej.

Z uwagi na fakt, iż dobrowolne poddanie się odpowiedzialności ma charakter szczególny i stanowi odstępstwo od ogólnych, surowszych zasad, w art. 54 § 2 przewidziano, iż zastosowanie tego trybu będzie wyłączone w stosunku do podmiotów, które zostały już uprzednio skazane na podstawie ustawy.

W art. 57 wskazano elementy, które będą podlegać uwzględnieniu w wyroku skazującym. Sąd, udzielając podmiotowi zbiorowemu zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, będzie musiał orzec tytułem kary pieniężnej oraz naprawienia szkody

kwoty uiszczone wcześniej przez podmiot zbiorowy. Ponadto Sąd orzeknie także przepadek mienia lub korzyści, na które podmiot wyraził zgodę, ewentualnie ich równowartość pieniężną.

Prawomocny wyrok o zezwoleniu na dobrowolne poddanie się odpowiedzialność nie będzie podlegał wpisowi do Krajowego Rejestru Karnego, co ma zachęcić podmioty zbiorowe do współpracy z organami ścigania.

4. Zmiany w przepisach obowiązujących

W konsekwencji poszerzenia pola odpowiedzialności ponoszonej przez podmioty zbiorowe również na czyny zabronione popełnione przez te podmioty konieczne jest dostosowanie właściwych przepisów ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym. W związku ze zmianą nazwy ustawy konieczna jest również nowelizacji właściwych postanowień ustawy - Prawo zamówień publicznych. Zmiany ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym mogą rodzić konieczność dostosowania postanowień właściwych rozporządzeń.

4.1. Zmiany w ustawie o Krajowym Rejestrze Karnym

Zmiany w ustawie z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym będą służyły dostosowaniu tej ustawy do projektowanych regulacji normujących odpowiedzialność podmiotów zbiorowych. Zmiany te mają charakter legislacyjny i techniczny.

4.2. Zmiany w ustawie – Prawo zamówień publicznych i ustawie o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi

Proponowane zmiany w ustawach z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych oraz z dnia 21 października 2006 r. o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi mają charakter legislacyjny i służą aktualizacji znajdujących się w tych ustawach odwołań do przepisów regulujących odpowiedzialność podmiotów zbiorowych.

4.3. Zmiany w ustawie - Kodeks postępowania cywilnego

Propozycja nowelizacji art. 477² § 2 kpc zakłada dwie zmiany: zamianę wyrażenia „zakładu pracy” na „pracodawcę” oraz poszerzenie zakresu przedmiotowego hipotezy normy odnoszącej się do orzeczenia przywrócenia do pracy. Pierwsza zmiana wynika z konieczności dostosowania treści przepisu do przepisów Kodeksu pracy, zgodnie, z którym podmiotem zatrudniającym pracownika jest pracodawca i to tylko na niego może zostać nałożony obowiązek dalszego zatrudnienia pracownika.

Druga zmiana polega na dostosowaniu treści przepisu do realiów dotyczących czasu trwania postępowań w sprawach z zakresu prawa pracy: o uznanie wypowiedzenia umowy za bezskuteczne lub przywrócenie do pracy.

Obecnie przepis przewiduje możliwość nałożenia w wyroku na wniosek pracownika obowiązku dalszego zatrudnienia tylko w przypadku uznania wypowiedzenia umowy za bezskuteczne. Długość trwania postępowania sądowego w pierwszej instancji w sprawach o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne znacznie przekracza okres wypowiedzenia, czyniąc art. 477² § 2 kpc przepisem martwym. W praktyce nie jest bowiem możliwe uzyskanie rozstrzygnięcia sprawy przed upływem okresu wypowiedzenia. Z tej przyczyny, jak najbardziej uzasadnione jest wprowadzenie możliwości nakładania również w wyroku przywracającym do pracy obowiązku pracodawcy dalszego zatrudnienia pracownika do czasu prawomocnego rozpoznania sprawy. Proponowana zmiana umożliwi wykorzystanie w praktyce z instytucji prawnej, o której mowa w przepisie.

Druga zmiana dotyczy zabezpieczenia roszczeń pracowniczych. Zgodnie z art. 1 Konwencji MOP 135 dotyczącej ochrony przedstawicieli pracowników w przedsiębiorstwach i przyznawania im ułatwień, przedstawiciele pracowników w przedsiębiorstwie powinni korzystać ze skutecznej ochrony przeciwko wszelkim aktom krzywdzącym, włącznie ze zwolnieniem, podjętym ze względu na ich charakter lub działalność jako przedstawicieli pracowników, ich przynależność związkową lub uczestnictwo w działalności związkowej, jeśli działają zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawodawstwa, układami zbiorowymi lub innymi wspólnie uzgodnionymi porozumieniami.

Gwarancje ochrony trwałości stosunku pracy działaczy związkowych zawarte w prawie materialnym (zakaz rozwiązania stosunku pracy bez zgody zarządu związku zawodowego, obowiązek wypłaty wynagrodzenia za cały czas trwania procesu oraz prawo do przywrócenia do pracy) powinny mieć odpowiednie przełożenie na ich prawa procesowe związane z roszczeniem restytucyjnym (przywrócenie do pracy, ustalenie bezskuteczności wypowiedzenia) w razie zwolnienia, wypowiedzenia lub rozwiązania stosunku pracy. Same gwarancje wynikające z prawa materialnego są bowiem niewiele warte, o ile iluzoryczne staje się ich dochodzenie przed sądem pracy. Istotą przepisów procesowych jest zabezpieczenie przymusowej realizacji roszczeń gwarantowanych przepisami prawa materialnego. Zabezpieczenie ochrony prawnej, jakie daje ustawodawca na tej płaszczyźnie odgrywa znaczącą rolę w realizacji ochrony trwałości stosunku pracy. Biorąc pod uwagę, iż wynagrodzenie za pracę stanowi źródło utrzymania, ochronna funkcja przepisów materialnych w zakresie uznania wypowiedzenia za bezskuteczne lub przywrócenia do pracy nie jest zachowana w sytuacji, gdy dochodzenie przed sądem roszczenia o przywrócenie do pracy trwa kilka lat. Oprócz wymiaru socjalnego - indywidualnego, rozwiązanie stosunku

pracy z działaczem związkowym, którego stosunek pracy podlega szczególnej ochronie, wywołuje również skutki w sferze działania zakładowej organizacji związkowej. Co do zasady, zwolnionemu działaczowi związkowemu odmawia się wstępu na teren zakładu pracy i w ten sposób uniemożliwia dalsze prowadzenie działalności związkowej. W opinii Międzynarodowego Biura Pracy MOP działacze związkowi, by móc prowadzić działalność związkową, powinni mieć dostęp do wszystkich stanowisk pracy. Również ci działacze, którzy nie są pracownikami danego pracodawcy powinni mieć zagwarantowany dostęp do tych zakładów pracy, w których zatrudnieni są reprezentowani przez nich pracownicy (zob. Zalecenie nr 143 dotyczące ochrony przedstawicieli pracowników w przedsiębiorstwach i przyznania im ułatwień, Rozdział IV pkt. 12 i 17.1). Wskazane wymogi prawa międzynarodowego w polskiej praktyce nie są zachowane. Wprowadzenie instytucji zabezpieczenia w postaci nakazania dalszego zatrudnienia, umożliwiłoby prowadzenie dalszej działalności związkowej oraz stanowiłoby urealnienie gwarancji ochrony stosunku pracy. Dopiero wtedy można by mówić o realizacji wymaganych standardów międzynarodowych.

Za wzmożoną ochroną trwałości stosunku pracy działaczy związkowych w prawie procesowym przemawiają następujące przesłanki:

- potrzeba urealnienia gwarancji stabilności zatrudnienia zapewnionej w prawie materialnym,
- potrzeba zagwarantowania niezależnej, samorządnej i niezakłóconej działalności związku zawodowego w związku z brakiem możliwości kontynuacji takiej działalności spowodowanej zwolnieniem działacza związkowego,
- potrzeba realnej ochrony praw i interesów pracowniczych zagrożonych zakłóconym działaniem związku zawodowego,
- potrzeba utrzymania pokoju społecznego w zakładzie pracy, branży,
- w środowisku lokalnym w danej gminie, powiecie, czy nawet całym kraju,
- długotrwałość procesów sądowych, które odrealniają materialne gwarancje ochrony trwałości stosunku pracy.

W ocenie projektodawców obecne przepisy prawa procesowego nie zapewniają realnej ochrony praw i interesów pracowniczych w zakresie z jednej strony gwarancji niepogorszonych warunków utrzymania, a z drugiej gwarancji niezakłóconego działania organizacji związkowej, właśnie ze względu na długość postępowania sądowego.

Zgodnie z art. 1 Konwencji 135 MOP przedstawiciele pracowników w przedsiębiorstwie mają korzystać ze skutecznej ochrony przeciwko wszelkim aktom krzywdzącym, włącznie ze zwolnieniem podjętym ze względu ich charakter lub działalność. Na mocy zaś art. 10 ust. 1 dyrektywy Rady 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 r. w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły, i pracownic karmiących piersią (dziesiąta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG) podobnej ochronie (zakaz zwalniania) podlegają pracownice w ciąży, pracownice, które niedawno rodziły oraz pracownice karmiące piersią. W wyroku TSUE z dnia 22 lutego 2018 r. w sprawie C-103/16 Trybunał wskazał, iż ze względu na negatywne skutki ochrona reparatoryjna, nawet w przypadku, gdy prowadzi ona do przywrócenia zwolnionej pracownicy do pracy lub do wypłaty niepobranych z powodu zwolnienia wynagrodzeń, nie może zastąpić ochrony prewencyjnej. Co prowadzi do wniosku, iż objęcie ochroną stosunku pracy przed wypowiedzeniem lub rozwiązaniem wymaga od Państwa zapewnienia zarówno ochrony przed samym zwolnieniem z pracy jak i ochrony przed konsekwencjami zwolnienia z pracy zakazanego na podstawie przepisów, do którego mimo wszystko doszło.

Choć wynikająca z innych norm, wskazana zasada ochrony stosunku pracy powinna znaleźć analogiczne zastosowanie do działaczy związkowych. Wprowadzenie instytucji zabezpieczenia w sprawach o uznanie wypowiedzenia stosunku pracy za bezskuteczne lub o przywrócenie do pracy pracowników, których stosunek pracy podlega szczególnej ochronie, będzie stanowić odmianę ochrony prewencyjnej, poprzez zniwelowanie negatywnych skutków wypowiedzenia lub rozwiązania stosunku pracy dokonanego z naruszeniem przepisów. Jednocześnie uzupełnieni to obecną formę ochrony reparatoryjnej (uznanie zwolnienia za nieważne i przywrócenie do pracy).

4.3. Zmiany w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym

Celem projektowanych zmian w ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym jest zapewnienie możliwości ujawniania w tym rejestrze informacji o orzeczonych wobec podmiotów zbiorowych karach i środkach z art. 16 i 17 projektowanej ustawy, jak również o środkach zapobiegawczych z art. 52 projektowanej ustawy.

Ujawnienie tych informacji ma kluczowe znaczenia dla bezpieczeństwa obrotu z udziałem podlegających tym karom i środkom podmiotów zbiorowych, a w konsekwencji służy ochronie ich kontrahentów.

5. Przepisy przejściowe

W art. 63 i nast. przewidziano przepis przejściowy, przepis uchylający ustawę o z dnia 28 października 2002 r. odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyn zabroniony pod groźbą kary oraz przepis o wejściu w życie proponowanej ustawy.

Rolą projektowanego art. 63 jest zagwarantowanie, aby czyny zabronione popełnione przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy objęte były warunkami odpowiedzialności przez nią przewidzianymi. Będą to jednakże jedynie czyny popełnione na warunkach określonych w art. 3 dotychczasowej ustawy. Zatem podmiot, wobec którego wszczęto postępowanie na dotychczasowych zasadach albo który wypełnił dotychczasowe przesłanki odpowiedzialności, będzie odpowiadał już na podstawie nowych przepisów. Odpowiedzialności takiej nie poniesie natomiast podmiot, który do dnia wejścia w życie ustawy projektowanej nie naruszał obowiązujących do tego czasu zasad odpowiedzialności podmiotu zbiorowego.

Zauważyć bowiem należy, że w innym przypadku możliwe byłoby (zgodnie z zasadami ogólnymi Kodeksu karnego) stosowanie poprzedniej ustawy w przypadkach, gdyby okazała się ona dla sprawcy względniejsza. Projektowany przepis jednoznacznie przesądza że zastosowanie znajdzie ustawa nowa.

W ocenie projektodawcy przedmiot projektowanej regulacji nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej i nie podlega procedurze notyfikacji w rozumieniu przepisów dotyczących notyfikacji norm i aktów prawnych.

Zgodnie z § 27 ust. 4 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M. P. z 2016 r. poz. 1006 i 1204), projekt nie podlega opinii właściwych instytucji i organów Unii Europejskiej, w tym Europejskiego Banku Centralnego.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów, projekt zostanie zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny z dniem skierowania do uzgodnień i konsultacji publicznych.

Projektowa ustawa będzie miała pozytywny wpływ na sektor małych i średnich przedsiębiorstw, gdyż wzmacnia warunki uczciwej konkurencji.

Nazwa projektu Ustawa o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych	Data sporządzenia 13.03.2018 r.
Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Sprawiedliwości	Źródło: Inicjatywa własna
Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Marcin Warchoł - Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości	Nr w wykazie prac UD74
Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Tomasz Darkowski, Dyrektor Departamentu Legislacyjnego w Ministerstwie Sprawiedliwości tel. 22-5212-423	

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Kwestia odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych stanowi bardzo ważny element systemu bezpieczeństwa interesów finansowych nie tylko w wymiarze krajowym, ale również w Unii Europejskiej. Potwierdza to chociażby treść Konwencji *o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich wraz z protokołami* (Dz.U. z 2009 r. Nr 2008, poz. 1603), wyraźnie akcentująca konieczność przyjęcia przez państwa członkowskie ustawodawstwa, pozwalającego na pociąganie do odpowiedzialności karnej osób zarządzających przedsiębiorstwami lub innych osób w przedsiębiorstwie, posiadających prawo podejmowania decyzji lub sprawowania nad nimi kontroli (tzn. osób prawnych).

Krajowym aktem prawnym, obecnie normującym wskazane wyżej kwestie obowiązująca ustawa z dnia 28 października 2002 r. *o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary* (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1541, z 2017 r., poz. 724, 933, dalej: u.o.p.z.), według której szeroko rozumiana odpowiedzialność represyjna podmiotów zbiorowych jest uzależniona od poniesienia konsekwencji za czyny zabronione przez osobę fizyczną. Pod pojęciem podmiotu zbiorowego, aktualne rozwiązania prawne w omawianej materii rozumieją:

- osobę prawną,
- jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną (z wyłączeniem Skarbu Państwa),
- jednostki samorządu terytorialnego i ich związki,
- spółkę handlową z udziałem Skarbu Państwa,
- jednostki samorządu terytorialnego lub związek tych jednostek,
- spółkę kapitałową w organizacji,
- podmiot w stanie likwidacji,
- przedsiębiorcę niebędącego osobą fizyczną oraz
- zagraniczną jednostkę organizacyjną.

Art. 16 u.o.p.z. zawiera katalog przestępstw, których popełnienie przez osobę fizyczną uzasadnia pociągnięcie podmiotu zbiorowego do odpowiedzialności. Wśród których znalazły się m.in. płaćna protekcja, przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, wiarygodności dokumentów, przestępstwa skarbowe, czy wynikające z ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (t.j. Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 162, poz. 1693, Nr 172, poz. 1804, z 2005 r. Nr 10, poz. 68, z 2007 r. Nr 171, poz. 1206, z 2009 r. Nr 201, poz. 1540, z 2017 r., poz. 933, 1132).

Do przypisania odpowiedzialności podmiotowi zbiorowemu, zgodnie z regulacjami u.o.p.z., niezbędne jest wystąpienie jednego z następujących czynników:

- a) prawomocny wyrok sądu, skazujący osobę fizyczną za przestępstwo,
- b) wyrok warunkowo umarzający wobec niej postępowanie karne albo postępowanie w sprawie o przestępstwo skarbowe,
- c) orzeczenie o udzielenie tej osobie zezwolenia na dobrowolne poddanie się karze,
- d) orzeczenie sądu o umorzeniu przeciwko niej postępowania z powodu okoliczności wyłączającej ukaranie sprawcy.

Ponadto, jako niezbędny warunek odpowiedzialności, ustawodawca wskazał również możliwość uzyskania przez podmiot zbiorowy korzyści, nawet o charakterze niemajątkowym.

Dodatkowo, do zaistnienia podstaw normatywnych dla odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, u.o.p.z. wymaga wykazania odpowiedniego związku osoby, która popełniła czyn zabroniony z podmiotem zbiorowym. Podlega on odpowiedzialności za czyn zabroniony, którym jest zachowanie osoby fizycznej:

- 1) działającej w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego w ramach uprawnienia lub obowiązku do jego reprezentowania, podejmowania w jego imieniu decyzji lub wykonywania kontroli wewnętrznej albo przy przekroczeniu tego uprawnienia lub niedopełnieniu tego obowiązku,
- 2) dopuszczonej do działania w wyniku przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez osobę, o której mowa w pkt 1,
- 3) działającej w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego, za zgodą lub wiedzą osoby, o której mowa w pkt 1,
- 4) będącej przedsiębiorcą, który bezpośrednio współdziała z podmiotem zbiorowym w realizacji celu prawnie dopuszczalnego.

Kolejnym warunkiem przypisania podmiotowi *quasi* winy jest zarzut braku staranności przy wyborze osoby fizycznej, która popełniła czyn zabroniony albo co najmniej braku należytego nadzoru nad nią ze strony organu lub przedstawiciela podmiotu zbiorowego, a także okoliczność popełnienia czynu zabronionego przez osobę fizyczną na skutek tzw. winy w organizacji podmiotu zbiorowego.

Podstawową sankcją, możliwą do orzeczenia wobec podmiotu zbiorowego w ramach u.o.p.z. stanowi kara pieniężna w wysokości od 1000 do 5 000 000 zł, jednak nie wyższa niż 3% przychodu osiągniętego w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony, stanowiący podstawę odpowiedzialności.

Wobec podmiotu zbiorowego obligatoryjnie orzeka się środek karny w postaci przepadku:

- 1) przedmiotów pochodzących, chociażby pośrednio, z czynu zabronionego lub które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego,
- 2) korzyści majątkowej pochodzącej, chociażby pośrednio, z czynu zabronionego,
- 3) równowartości przedmiotów lub korzyści majątkowej pochodzących, chociażby pośrednio, z czynu zabronionego.

Przepadku wymienionego w pkt 1 nie orzeka się, jeżeli przedmiot, korzyść majątkowa lub ich równowartość podlega zwrotowi innemu uprawnionemu podmiotowi.

Fakultatywnie sąd może również orzec jeden z zakazów wymienionych w art. 9 u.o.p.z. lub podać wyrok do publicznej wiadomości.

Dotychczasowa praktyka stosowania opisanych rozwiązań prawnych wskazuje na znikomą efektywność przyjętych rozwiązań. Poniższa tabela przedstawia strukturę wpływu spraw z omawianego zakresu do sądów rejonowych w latach 2005-2017.

Ewidencja spraw z zakresu odpowiedzialności podmiotów zbiorowych w sądach rejonowych za lata 2005-2017

Lata	Pozostało z ubiegłego roku	Wpłynęło			Załatwiono		Pozostało na okres następny
		razem	w tym ponownie wpisane		razem	w tym przekazano do innej jednostki	
			ogółem	w tym przekazane z innej jednostki			
2005	—	1	—	—	—	—	1
2006	1	4	2	2	2	—	2
2007	2	32	1	0	18	0	16
2008	16	30	3	1	32	4	14
2009	14	35	5	5	35	4	14
2010	14	13	—	—	19	—	8
2011	6	11	.	.	12	.	5
2012	5	17	.	.	14	.	8
2013	8	26	.	.	24	.	10
2014	10	31	.	.	25	.	16
2015	16	14	.	.	24	.	6
2016	6	25	.	.	9	.	22
2017	22	14	.	.	32	.	4

• Brak danych

W 2015 roku do SR wpłynęło 14 spraw z przedmiotowego zakresu, w 2016 – 25, zaś w 2017 – 14, co jednoznacznie obrazuje ich niewielką liczbę. Biorąc pod uwagę także dane, dotyczące rodzaju i wysokości sankcji wymierzanych podmiotom zbiorowym, zamieszczone w kolejnej tabeli, należy uznać za uzasadnione twierdzenie, że aktualny model odpowiedzialności nie stanowi skutecznego narzędzia do walki z tego rodzaju przestępczością.

Prawomocne orzeczenia wobec podmiotów zbiorowych w latach 2006-2016

Lata	KARA ZASADNICZA								ŚRODKI KARNE		
	OGÓLEM	w tym kara pieniężna w wysokości							PODANIE WYROKU DO PUBLICZNEJ WIADOMOŚCI	PRZEPADEK KORZYŚCI MAJĄTKOWEJ	PRZEPADEK RÓWNOWARTOŚCI PRZEDMIOTÓW
1 000 zł	1 500 zł	2 000 zł	3 000 zł	5 000 zł	10 000 zł	12 000 zł					
2006	6	5	—	—	—	—	—	1	3	—	—
2007	11	4	—	—
2008	9	6	—	—	2	—	1	—	—	—	—
2009	5	2	—	2	—	1	—	—	—	—	—
2010	14	8	2	2	2	—	—	—	—	4	—
2011	5	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—

2012
2013	3	–	–	1	1	1	–	–	–	–	1
2014	8	6	–	1	–	1	–	–	–	–	–
2015	3	2	–	–	–	1	–	–	–	2	–
2016	2	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–

• Brak danych

Najwyższą wymierzoną w przedmiotowych postępowaniach karą w okresie od 2006 do 2016 roku była grzywna w wysokości 12 000 zł, orzeczona w jednym przypadku. Najczęściej, bo w 33 sprawach, orzekana była kara grzywny w wysokości 1000 zł. 7 razy sąd zdecydował o zastosowaniu środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości, zaś w 6 sprawach, obok kary grzywny, orzekano przepadek korzyści majątkowej. Tylko raz zastosowano przepadek równowartości przedmiotów.

Z uwagi na powyższe, niezbędne jest podjęcie prac legislacyjnych w obszarze u.o.p.z, prowadzących do zwiększenia efektywności instrumentów polityki karnej, służącej do walki z podmiotami zbiorowymi zamieszkanymi w przestępstwa oraz przestępstwa karno-skarbowe, zwłaszcza w przypadku zwalczania poważnej przestępczości gospodarczej i skarbowej.

2. Rekomendowane rozwiązania, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

W celu realizacji przyjętych założeń w proponowanym akcie prawnym znalazły się następujące rozwiązania legislacyjne:

1. W ramach przepisów ogólnych:

- zdefiniowanie okoliczności i przesłanek, które muszą zaistnieć, by zastosowanie przepisów ustawy było możliwe, tzn:
 - a) musi dotyczyć podmiotu zbiorowego,
 - b) który w wyniku czynu zabronionego przez ustawę pod groźbą kary, zdefiniowanego jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe,
- wprowadzenie słowniczka pojęć ustawowych, definiującego pojęcia podmiotu zbiorowego oraz czynu zabronionego;
- określenie kręgu podmiotów, które mogą odpowiadać w trybie przewidzianym projektowaną ustawą, m.in. podmioty mające siedzibę lub prowadzące działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej czy podmioty mające siedzibę lub prowadzące działalność za granicą, jeśli czyn będący podstawą odpowiedzialności został popełniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub skutego tegoż czynu wystąpił na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- przepis podkreślający, iż odpowiedzialność określona na zasadach przepisów projektowanej ustawy wobec podmiotu zbiorowego nie wyklucza ich odpowiedzialności cywilnej za wyrządzoną szkodę, odpowiedzialności administracyjnej ani indywidualnej odpowiedzialności prawnej sprawcy czynu zabronionego;
- wyłączenie odpowiedzialności grupy podmiotów (państwowe albo samorządowe osoby prawne, osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych, organy i jednostki organizacyjne samorządów zawodowych posiadające osobowość prawną, Polski Związek Łowiecki, koła łowieckie, partie polityczne, związki zawodowe, związki pracodawców oraz ich federacje i konfederacje) wobec niektórych przepisów projektowanej ustawy.

2. Określenie zasad odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyn zabroniony:

- określenie warunków odpowiedzialności podmiotów zbiorowych - jednego ogólnego, określonego jako czyn zabroniony został popełniony przez ten podmiot w związku z prowadzoną działalnością, w szczególności poprzez działania albo zaniechania organu tego podmiotu;
- oraz 4 szczególnych, zawierających element działania podmiotów trzecich, tzn:
 - a) czyn został popełniony przez osobę działającą w imieniu lub w interesie tego podmiotu w ramach uprawnienia do

jego reprezentowania, podejmowania w jego imieniu decyzji lub wykonywania kontroli wewnętrznej albo przy przekroczeniu tego uprawnienia, lub

b) pracownika tego podmiotu w ramach wykonywanych obowiązków albo przy ich przekroczeniu, lub

c) osobę dopuszczoną do działania w wyniku przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez organ podmiotu zbiorowego, lub

d) przedsiębiorcę, który bezpośrednio współdziała z podmiotem zbiorowym w realizacji celu prawnie dopuszczalnego;

- wskazanie dodatkowych regulacji, warunkujących odpowiedzialność podmiotów zbiorowych, m.in. poprzez uregulowanie kwestii należytej staranności organów spółki czy ustalenia prymu przesłanki związku popełnionego czynu zabronionego z działalnością podmiotu zbiorowego ponad ustalenie konkretnej osoby bądź organu odpowiedzialnego za ten czyn. W przypadku udowodnienia zachowania należytej staranności, ciężar dowodowy został usytuowany po stronie podmiotu zbiorowego;

- enumeratywne wymienienie sytuacji, które można zaliczyć do grupy utrudnień procesowych, których wystąpienie nie tamuje jednak odpowiadania podmiotu zbiorowego w trybie i na warunkach przewidzianych projektowaną ustawą;

- usytuowanie przepisu, który statuuje regulacje przepisy Części ogólnej ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny jako te, które powinny być stosowane w przypadku materii nieuregulowanej projektowaną ustawą.

3. W ramach odpowiedzialności podmiotów zbiorowych w związku z uzyskaniem korzyści majątkowych:

- określenie zasad oraz trybu postępowania w przypadku, gdy doszło do popełnienia czynu zabronionego, za który podmiot zbiorowy nie ponosi odpowiedzialności, warunkowanej działaniem lub zaniechaniem jego organu, jednak, również pośrednio, uzyskał w wyniku jego popełnienia korzyść majątkową o wartości przekraczającej 1.000.000 zł. W takim przypadku, przepisy projektowanej ustawy przewidują możliwość, na wniosek lub z urzędu w zależności od stadium procesu, orzeczenia przez sąd przepadku składników lub praw majątkowych podmiotu zbiorowego w całości lub części albo ich równowartości, jeżeli podmiot zbiorowy w całości lub w znacznej części służył lub był przeznaczony do popełnienia tego czynu zabronionego lub ukrycia osiągniętej z niego korzyści, chyba że wszystkie obowiązane organy i osoby uprawnione do działania w imieniu lub w interesie tego podmiotu lub osoby określone w art. 6 ust. 2 pkt 1 i 2 zachowały należyłą staranność, wymaganą w danych okolicznościach, w organizacji tego podmiotu oraz nadzorze nad jego działalnością;

- usytuowanie przepisów, przewidujących sytuacje, w których np. zachowanie lub sytuacja osób mających prawa majątkowe do podmiotu zbiorowego czy organów podmiotu zbiorowego wypełnia konkretne przesłanki np. dopełniono należytej staranności, lub orzeczenie przepadku było by niewspółmiernie dolegliwe do ich stopnia zawinienia. W takim przypadku, przewidziano możliwości odstąpienia od przepadku lub zastąpienia go nawiązką;

- dodatkowo, w sytuacji tożsamej, do opisanej na początku niniejszego punktu, sąd (również w zależności od stadium procesu – na wniosek lub z urzędu) może orzec zwrot uzyskanej korzyści majątkowej lub jej równowartości w całości lub w części na rzecz Skarbu Państwa, pokrzywdzonego lub innej uprawnionej osoby. I podobnie w tym przypadku określono szereg przepisów technicznych, zawierających normy dotyczące przesłuchiwania podmiotu zbiorowego (reprezentowanego w tej czynności poprzez odpowiednie organy) czy odesłania w niektórych przypadkach do ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks postępowania karnego*.

4. W ramach odpowiedzialności podmiotu zbiorowego związanej z czynami wymierzonymi wobec osób sygnalizujących nieprawidłowości:

- określenie przepisów, nakładających na organy podmiotu zbiorowego lub osoby sprawujące nadzór wewnętrzny obowiązek weryfikacji oraz usuwania nieprawidłowości, zgłaszanych przez tzw. „sygnalistów” czyli pracowników podmiotu zbiorowego, członków organów lub osób, które działając w imieniu lub w interesie podmiotu zbiorowego osoby, zgła-

szające takie nieprawidłowości. Do takich nieprawidłowości, projektowana ustawa zalicza m.in. podejrzenie przygotowania, usiłowania lub popełnienia czynu zabronionego lub nieprawidłowości w organizacji działalności podmiotu zbiorowego, które mogłyby prowadzić do popełnienia czynu zabronionego. W przypadku zaniechania takiego obowiązku, jeśli zgłaszana informacja o nieprawidłowościach dotyczyła czynu zabronionego, za który podmiot zbiorowy ponosi odpowiedzialność, sąd może orzec karę pieniężną;

- projektowana ustawa reguluje również kwestię naruszenia uprawnień pracowniczych wobec osoby zgłaszającej informację lub zakończenia stosunku pracy lub umowy wzajemnej z tą osobą. W przypadku wystąpienia takiej okoliczności, sąd w postępowaniu regulowanym projektowaną ustawą może przywrócić do pracy, odszkodowanie lub świadczenie pieniężne w wysokości zwrotu korzyści majątkowej uzyskanej przez podmiot zbiorowy w wyniku czynu zabronionego lub jej równowartości w całości lub w części.

5. W ramach kar i środków orzeczanych wobec podmiotów zbiorowych:

- określono katalog kar orzeczanych wobec podmiotów zbiorowych. Projektowana ustawa zalicza do nich karę pieniężną oraz karę rozwiązania podmiotu zbiorowego. W przypadku kary pieniężnej, jej wysokość orzekana będzie przez sąd, z uwzględnieniem okoliczności sprawy, w wysokości od 30 000 do 30 000 000 zł. Poza, pozostawioną do oceny sądu, możliwością w uzasadnionej sytuacji orzeczenia środka karnego zamiast kary, przewidziano, iż gdyby grożące podmiotowi zbiorowemu kara lub środek były niewspółmierne surowy wobec do popełnionego czynu zabronionego, rozmiaru osiągniętej korzyści albo rodzaju i stopnia naruszenia reguł ostrożności przez organ podmiotu zbiorowego, postępowania na mocy projektowanych przepisów nie wszczyna się, a wszczęte umarza. W zakresie kary rozwiązania podmiotu zbiorowego, uregulowano, iż orzeka się ją, gdy ponoszący odpowiedzialność podmiot zbiorowy, w całości lub w znacznej części służył popełnieniu czynu zabronionego i nie sprzeciwiają się temu przepisy szczególne, a orzeczenie innej kary nie jest wystarczające dla osiągnięcia jej celów, w szczególności nie zapewni przestrzegania przez podmiot zbiorowy zasad należytej staranności. Sąd w takim przypadku orzeka równocześnie o przeniesieniu własności składników lub praw majątkowych podmiotu zbiorowego na Skarb Państwa, chyba że podlegają one zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi;

- wskazano enumeratywny katalog środków karnych, które mogą zostać orzeczone przez sąd wobec podmiotu zbiorowego, m.in. przepadek mienia lub korzyści majątkowych, zakaz prowadzenia działalności gospodarczej określonego rodzaju, zakaz korzystania z pomocy organizacji międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem czy zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne. W zakresie każdego środka karnego, projektowana ustawa zawiera stosowne przepisy techniczne dotyczące odpowiednich przesłanek, czasu trwania środka czy adresata środków karnych o charakterze stricte majątkowym;

- zawarto przepis odsyłający w zakresie wykonywania kar i środków, orzeczonych na mocy projektowanej ustawy do ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny wykonawczy*, oraz regulację ograniczającą, w przypadku likwidacji podmiotu zbiorowego, odpowiedzialność Skarbu Państwa wyłącznie do wysokości składników mienia likwidowanego podmiotu zbiorowego.

6. W ramach odpowiedzialności w przypadku połączenia, podziału lub przekształcenia podmiotu zbiorowego:

- umiejscowiono przepisy regulujące kwestię odpowiedzialności podmiotu zbiorowego w przypadku przekształcenia jego formy organizacyjno-prawnej. Projektowana ustawa przewiduje, że odpowiedzialność za czyn zabroniony popełniony przed dniem połączenia, podziału oraz przekształcenia ponosi odpowiednio podmiot wstępujący w wyniku połączenia w prawa i obowiązki podmiotu zbiorowego, podmiot który przejął chociażby część praw i obowiązków podmiotu dzielonego oraz podmiot zbiorowy powstały w wyniku przekształcenia;

- powyższe regulacje zawierają również normy techniczne, dotyczące między innymi wyłączenia odpowiedzialności podmiotu zbiorowego we wskazanych sytuacjach, w przypadku braku wiedzy o czynie zabronionym przy dochowaniu należytej staranności oraz w zakresie odpowiedzialności solidarnej podmiotów przejmujących prawa i obowiązki podmiotu dzielonego.

7. W ramach postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony:

- unormowano szereg kwestii, związanych z prowadzeniem postępowania karnego przeciwko podmiotowi zbiorowemu w następujących obszarach:

a) w zakresie przepisów ogólnych:

- określenie zasad wszczynania samego postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, poprzez określenie dwóch przesłanek warunkujących jego wszczęcie:

- uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego stanowiącego podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego,
- interesu społecznego przemawiające za jego wszczęciem. Wskazano również czynniki, które należy brać pod uwagę dokonując oceny interesu społecznego;

- jasne wskazanie, iż w odróżnieniu do obecnie obowiązującej ustawy, postępowanie statuowane przez niniejszy projekt będzie mogło toczyć się niezależnie i odrębnie od postępowania przeciwko konkretnym osobom fizycznym, za których działania lub zaniechania ponosi również odpowiedzialność podmiot zbiorowy. Dodatkowo przepisy projektu pozwalają prokuratorowi złożyć wniosek o zwrot korzyści albo świadczenie pieniężne w przypadku nakazu zwrotu uzyskanej korzyści majątkowej lub jej równowartości w całości lub w części;

- wskazanie, iż sąd może w trakcie postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego wydać postanowienie o zobowiązaniu tego podmiotu do zwrotu korzyści albo obowiązku zapłaty świadczenia pieniężnego równowartości otrzymanej korzyści, jeżeli istnieją podstawy do wydania takiego orzeczenia, a zebrane dowody wskazują, że podmiot zbiorowy nie odpowiada za czyn zabroniony – w takim przypadku sąd wydaje postanowienie w tym przedmiocie (możliwe do zażalenia) oraz umarza postępowanie w zakresie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego;

b) w zakresie postępowania przygotowawczego:

- określenie, iż w przypadku łącznego wystąpienia obu wspomnianych wyżej przesłanek wszczęcia postępowania, postanowienie o przedstawieniu zarzutów doręcza się organowi lub osobie uprawnionej do reprezentacji podmiotu;

- wskazanie obowiązków podmiotu zbiorowego, przeciwko któremu toczy się postępowanie na mocy projektowanych przepisów, m.in. ma obowiązek informować organ prowadzący postępowanie o wszelkiej zmianie siedziby, zmianie statutu, umowy regulującej organizację podmiotu zbiorowego czy ustanowieniu lub wygaśnięciu prokury. Czynności te, dokonane bez poinformowania organu prowadzącego postępowanie nie później niż 14 dni przed ich dokonaniem, są nieważne;

- usytuowanie przepisu regulującego tryb oraz właściwości wezwania do udziału w sprawie podmiotu zbiorowego, który osiągnął lub mógł osiągnąć korzyść majątkową z czynu zabronionego. Tryb taki wobec podmiotów zbiorowych będzie miał jednak miejsce tylko wtedy, gdy zebrane w sprawie materiały będą na taki podmiot jasno wskazywały. Organem właściwym w zakresie wspomnianych wezwań będzie według projektowanych przepisów organ prowadzący postępowanie;

- umiejscowienie przepisu, wskazującego sposób zakończenia sprawy, w postaci orzeczenia w formie wyroku stwierdzającego odpowiedzialność podmiotu zbiorowego, bądź umorzenie postępowania w sprawie tej odpowiedzialności;

c) w zakresie środków zapobiegawczych:

- wskazano enumeratywny katalog środków zapobiegawczych, m.in. zarząd przymusowy, zakaz łączenia się, po-

Usunięto:

działu lub przekształcenia się podmiotu zbiorowego, zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne na czas trwania tego postępowania czy wstrzymanie wypłat dopłat i subwencji. Jako przesłanki stosowania środka zapobiegawczego wskazano duże prawdopodobieństwo popełnienia czynu przez podmiot zbiorowy a działalność podmiotu zbiorowego mogłaby spowodować popełnienie kolejnego czynu zabronionego, wyrządzić szkodę Skarbowi Państwa lub innej osobie, lub utrudniałaby prowadzenie postępowania karnego lub postępowania w sprawie odpowiedzialności podmiotu zbiorowego. Środki zapobiegawcze mogą być stosowane wyłącznie przez prokuratora oraz przez sąd na etapie postępowania sądowego;

d) w zakresie zabezpieczenia majątkowego:

- projektowana ustawa dopuszcza stosowanie zabezpieczenia majątkowego na poczet niektórych należności, m.in. kar i środków karnych czy kosztów sądowych, w przypadkach w których istnieje uzasadniona obawa, iż uzyskanie tych świadczeń będzie utrudnione;

e) w zakresie dobrowolnego poddania się przez podmiot zbiorowy karze:

- uregulowanie możliwości, zgodnie z którą po spełnieniu określonych przesłanek pozytywnych, prokurator może zaniechać prowadzenia dalszych czynności i zamiast z aktem oskarżenia, wystąpić do sądu z wnioskiem o udzielenie podmiotowi zbiorowemu zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Warto jednak podkreślić, iż projektowane przepisy przewidują jedną przesłankę negatywną, czyniąc niedopuszczalnym wystąpienie z wnioskiem o dobrowolne poddanie się przez podmiot zbiorowy karze, jeśli w stosunku do tego podmiotu uprzednio zapadł wyrok skazujący na mocy przepisów niniejszego projektu ustawy;

- w powyższym przypadku, sąd udzielając takiego zezwolenia, orzeka tytułem kary pieniężnej kwotę uiszczoną przez podmiot zbiorowy, tytułem obowiązku naprawienia szkody, natomiast przepadek mienia lub korzyści majątkowych tylko w takich granicach, w jakich podmiot zbiorowy wyraził na to zgodę, a w razie niemożności ich złożenia - uiszczył ich równowartość pieniężną. Warto również wspomnieć, iż projektowane przepisy zakładają, iż prawomocny wyrok o zezwoleniu na dobrowolne podanie się odpowiedzialności nie podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Karnego.

8. W ramach zmiany w przepisach obowiązujących:

- wprowadzenie zmian o charakterze dostosowującym, celem umiejscowienia systemowego projektowanej regulacji, w następujących aktach prawnych:

a) w ustawie z dnia 24 maja 2000 r. *o Krajowym Rejestrze Karnym* (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 678) – zmiany o charakterze dostosowującym w zakresie zadań Krajowego Rejestru Karnego w przedmiocie gromadzenia i udostępniania danych na temat podmiotów zbiorowych w przypadku prawomocnie orzeczonej wobec nich kary lub środka karnego wymienionego w przepisach projektu;

b) w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. – *Prawo zamówień publicznych* (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 2164 oraz z 2016 r. poz. 1020) – w zakresie dostosowania przepisów w przedmiocie wykluczania wykonawcy – podmiotu zbiorowego w przypadku orzeczenia wobec niego środka karnego w postaci zakazu ubiegania się o zamówienie publiczne;

c) w ustawie z dnia 21 października 2016 r. *o umowie koncesji na roboty budowlane lub usługi* (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1920) – w zakresie tożsamym ze zmianami w ustawie – *Prawo zamówień publicznych*;

d) w ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. *o Krajowym Rejestrze Sądowym* (Dz. U. z 2017 r. poz. 700 z późn. zm.) – w zakresie danych przekazywanych do sądu rejestrowego i ujawnianych w KRS.

9. W ramach przepisów przejściowych i końcowych:

- przepisy intertemporalne, dotyczące stosowania projektowanych przepisów w przypadku czynów zabronionych, popełnionych przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy;

- uchylene dotychczas regulujacej ta materie ustawy z dnia 28 pazdziernika 2002 r. o odpowiedzialnosci podmiotow zbiorowych za czyny zabronione pod grozba kary.

Powyzsze, projektowane rozwiazania legislacyjne pozwola na prognozowane zwiekszenie ilosci spraw przeciwko podmiotom zbiorowym dopuszczajacym sie lub uczestniczacym w popelnianiu czynow zabronionych, co przelozy sie takze na duzy wzrost efektywnosci w zakresie scigania m.in. przestepstw gospodarczych.

3. Jak problem zostal rozwiazany w innych krajach, w szczegolnosci krajach czlonkowskich OECD/UE?

Ponizej przedstawiono szczegolowa analize w zakresie rozwiazan przyjetych w wybranych panstwach europejskich.

Holandia

Byla pierwszym krajem w Europie, ktory wprowadzil odpowiedzialnosc karna osob prawnych. Po licznych nowelizacjach holenderskiego kodeksu karnego z 1881 r., w wyniku ktorych dopuszczono w ograniczonym zakresie odpowiedzialnosc karna podmiotow kolektywnych, dopiero nowela z dnia 23 czerwca 1976 r. kwestie te objeto kompleksowa regulacja. Dokonano w owczas znamiennej zmiany przepisu art. 51 kodeksu karnego, w ktorej nastepstwie nadano mu nastepujaca treść: „1. Przestepstwo moze byc popelnione przez osobe fizyczna oraz osobe prawna. 2. W przypadku popelnienia przestepstwa przez osobe prawna nalezy przeprowadzic postepowanie karne, w wyniku ktorego kary oraz wszelkie orzeczenia przewidziane przez prawo powinny byc ogloszone: a) przeciwko osobie prawnej lub b) przeciwko osobom kierujacym przestepstwem lub osobom, ktore zaniechaly nadzoru w dzialalnosci firmy, c) przeciwko osobom z pkt a i b laczenie. 3. Odpowiedzialnosc, zgodnie z powyzzszymi punktami, na rowni z osobami prawnymi ponosza: jednostki bez osobowosci prawnej, spolki osobowe oraz odrębne masy majatkowe”. Nalezy podkreślić, ze przytoczony powyzej przepis zrównal osoby fizyczne i prawne pod wzgledem odpowiedzialnosci karnej. Jezeli przestepstwo zostalo popelnione w ramach osoby prawnej, to do odpowiedzialnosci mozna pociagnac badz tylko osobe prawna, badz tylko osobe fizyczna wykonujaca lub kierujaca wykonaniem czynu przestepnego, lub obie te osoby laczenie. Ponadto ww. przepis holenderskiego kodeksu stawia na rowni osoby prawne z przedsiebiorstwami, ktore nie posiadaja osobowosci prawnej, sa spolkami osobowymi, a takze odrębnymi podmiotami prawa.

Na marginesie warto wspomniec, iz w holenderskim prawie karnym nie rozroznia sie pojec: „kierowanie” i „wydawanie polecen” – nalezy je interpretowac jednakowo. Istotne znaczenie odgrywa bowiem to, czy dana osoba mogla faktycznie wywierac decydujacy wplyw na zaistnienie przestepstwa. Ustawodawca holenderski nie akcentuje odpowiedzialnosci kierownictwa, co nie znaczy, ze czlonkowie kierownictwa nie maja, z uwagi na swe uprawnienia, wiekszych mozliwosci „kierowania” lub „wydawania polecen”. Takie mozliwosci wynikaja bowiem z zajmowania okreslonego stanowiska w strukturze osoby prawnej. Holenderski kodeks karny w zakresie omawianej regulacji stwarza jednak mozliwosc pociagnienia do odpowiedzialnosci karnej rowniez innych osob – takich, ktore nie piastuja kierowniczych stanowisk. Stanowisko sprawcy nie jest kryterium rozstrzygajacym o jego odpowiedzialnosci. Takie rozwiazanie powoduje, ze zakres omawianego art. 51 holenderskiego kodeksu karnego jest szerszy niz w innych systemach prawnych.

W przypadku osob prawnych, te rowniez moga zostac uznane za sprawce przestepstwa, jezeli byly w stanie kontrolowac dzialania odbiegajace od jej zasadniczego celu, a poza tym, gdy takie odchylenia byly przez nia akceptowane lub zachodzi przypuszczenie, ze bylyby akceptowane. Wsród przestepstw stanowiacych podstawe odpowiedzialnosci karnej podmiotu zbiorowego w rachube moga wchodzic czyny polegajace zarowno na dzialaniu, jak i zaniechaniu. Kodeks karny Holandii okresla rowniez kary, jakie moga byc orzekane wobec osob prawnych i innych podmiotow. Ze znanych usta-

wodawstwu holenderskiemu kar i środków karnych, natura osoby prawnej pozwala na wymierzanie jej takich kar, jak: grzywna, konfiskata mienia lub praw majątkowych będących przedmiotem prawa własności osoby prawnej, publikacja orzeczenia skazującego, jeżeli ustawa karna przewiduje za dany czyn zagrożenie taką karą, wyłączenie z obrotu gospodarczego niektórych przedmiotów jej działalności. Poza wymienionymi karami wobec przedsiębiorstw, jako podmiotów zbiorowych, można stosować kary dodatkowe, takie jak: wstrzymanie w całości lub w części działalności przedsiębiorstwa na okres 2 lat, utrata przyznanych preferencji gospodarczych lub niemożność ich pozyskania itd. W prawie karnym holenderskim odrzucono teorię identyfikacji (czyli *directing mind*), a przyjęto model agregacji (*collective knowledge* lub *aggregation knowledge*), zgodnie z którym osoba prawna może być pociągnięta do odpowiedzialności karnej poprzez bezpośrednie przypisanie jej winy (wiedza poszczególnych osób może być zsumowana do ustalenia winy osoby prawnej, pomimo że pojedyncze osoby nie spełniały warunków koniecznych do uruchomienia wobec nich odpowiedzialności indywidualnej). Tak więc system holenderski przewiduje bezpośrednią odpowiedzialność karną osób prawnych, jako że zgodnie z przepisami kodeksu karnego oskarżenie kierowane jest bezpośrednio przeciwko przedsiębiorcy. Jednocześnie prawo holenderskie przewiduje dwutorowość odpowiedzialności, tzn. niezależnie od zarzutu stawianego osobie prawnej możliwe jest również skazanie osób fizycznych. Nie można jednak zapominać o tym, że przyjęta w treści art. 51 holenderskiego kodeksu karnego kolejność jest dla organów procesowych wiążąca. Nie można bowiem rozważać kwestii odpowiedzialności pochodnej przed uznaniem, że karze podlega osoba prawna. Jeżeli jednak dojdzie do sytuacji, gdy osoba prawna zakończy swój byt prawny, na przykład na skutek ogłoszenia upadłości, wniesienie oskarżenia przeciwko osobie fizycznej „kierującej” lub „wydającej polecenia” nadal pozostaje w sferze możliwości, ale będzie się to wówczas wiązało z koniecznością udowodnienia, że gdyby osoba prawna kontynuowała swe istnienie, podlegałaby również karze. W związku z powyższym prawo holenderskie zostało tak skonstruowane, aby poczucie sprawiedliwości – mającej wynikać ze zrealizowania odpowiedzialności karnej za popełniony czyn przestępny w ramach działalności podmiotu zbiorowego – zostało w pełni zadośćuczynione, właśnie poprzez dążność do tego, aby żaden z podmiotów (ani osoba prawna, ani fizyczna) nie uniknął konsekwencji w sferze prawa karnego.

Francja

Obowiązujący francuski kodeks karny w art. 121-2 określa zakres i warunki odpowiedzialności karnej osób prawnych. Brzmienie tego przepisu przedstawia się następująco: „Osoby prawne, z wyjątkiem Skarbu Państwa, są odpowiedzialne karnie w przypadkach przewidzianych przez kodeks karny lub inne przepisy, za czyny przestępne popełnione na ich rzecz (korzyść) przez ich organy lub przedstawicieli”. Zgodnie z przytoczonym przepisem, odpowiedzialności karnej podlegają osoby prawne prawa prywatnego: spółki prawa cywilnego lub handlowego, stowarzyszenia, związki zawodowe, konsorcja gospodarcze, a także zagraniczne osoby prawne na ogólnych zasadach właściwości prawa francuskiego. Odpowiedzialność karna może obciążać również osoby prawne prawa publicznego, oczywiście z wyłączeniem państwa, które mając monopol na ściganie oraz karanie za przestępstwa, nie może karać samego siebie. Jednak odpowiedzialność wspólnot terytorialnych i ich zgrupowania została skonstruowana według specjalnych zasad i w porównaniu z podmiotami prawa prywatnego kształtuje się nieco odmiennie. Wspólnoty terytorialne i ich zgrupowania nie podlegają odpowiedzialności karnej za przestępstwa popełnione przy wykonywaniu ich działalności związanej z pełnieniem służby publicznej.

Z przywołanego wyżej przepisu kodeksu karnego Francji wynikają dwa warunki odpowiedzialności karnej osób prawnych. Pierwszy warunek to taki, że przestępstwo musi być popełnione w imieniu osoby prawnej, co oznacza, że zachodzi wymóg działania na rzecz (na rachunek) osoby prawnej. Wykluczone jest więc ściganie osoby prawnej za czyny prze-

stępne popełnione na rzecz indywidualnej osoby fizycznej, która brała udział w działalności przestępczej. Natomiast drugą przesłanką jest popełnienie przestępstwa przez organ lub przedstawiciela osoby prawnej. Zatem możliwość uruchomienia wobec osoby prawnej odpowiedzialności karnej aktualizuje się w sytuacji popełnienia przestępstwa przez jednostkę, a więc „substrat” ludzki. Chodzi tu o zachowanie takich podmiotów, jak: zgromadzenie generalne, zarząd, rada nadzorcza, dyrektor przedsiębiorstwa, a także pełnomocnik (czy prokurent), czy mający upoważnienie do reprezentowania dyrektor. Oba te warunki muszą zostać spełnione kumulatywnie.

Ustawodawca francuski posłużył się metodą enumeratywnego wyliczenia czynów mogących stanowić podstawę odpowiedzialności osoby prawnej. Krąg tych czynów jest szeroki, obejmuje zarówno czyny o charakterze umyślnym, jak i nieumyślnym, m.in. ludobójstwo, zabójstwo, nieumyślne spowodowanie śmierci, handel narkotykami, pranie brudnych pieniędzy, kradzież, oszustwo, nadużycie zaufania itd.

Ze względu na to, że odpowiedzialność karna osób prawnych wykazuje jednak pewne odmienności w stosunku do cięższej na osobach fizycznych, ustawodawca stworzył odrębny katalog kar, które mogą być orzekane wobec osób prawnych. Karą zasadniczą jest grzywna, którą można zastosować w każdym przypadku, natomiast orzeczenie pozostałych kar jest dopuszczalne tylko w przypadkach wskazanych ustawowo. Katalog tych kar zawiera się w treści art. 131-36 francuskiego kodeksu karnego i obejmuje: 1) rozwiązanie osoby prawnej, 2) definitywny lub orzekany na okres 5 lat zakaz prowadzenia bezpośrednio lub pośrednio określonego rodzaju działalności zawodowej lub społecznej, 3) ustanowienie nadzoru sądowego na okres do 5 lat, 4) zamknięcie, definitywne lub na okres 5 lat, jednego lub kilku zakładów przedsiębiorstwa, które służyły do popełnienia przestępstwa, 5) definitywne lub orzekane na okres 5 lat wykluczenie z rynków publicznych, 6) zakaz wystawiania czeków i posługiwania się kartami kredytowymi przez okres 5 lat, 7) konfiskata przedmiotu, który służył do popełnienia przestępstwa lub pochodzi z przestępstwa, 8) podanie orzeczenia do publicznej wiadomości za pośrednictwem prasy lub środków audiowizualnych. Najsurowszą karę, jaką jest rozwiązanie podmiotu zbiorowego, można zastosować tylko wtedy, gdy podmiot taki powstał wyłącznie po to, aby popełniać przestępstwa lub gdy już w czasie jego funkcjonowania dokonano zmiany profilu jego działalności na przestępczy. Decyzja o rozwiązaniu osoby prawnej za popełnienie zbrodni lub występku powoduje skierowanie jej sprawy do sądu właściwego w celu przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego. Natomiast oddanie jej pod nadzór sądowy pociąga za sobą ustanowienie „pełnomocnika wymiaru sprawiedliwości”, którego zadania określa sąd. Wśród wymienionych powyżej kar, kary rozwiązania i kary ustanowienia nadzoru nie stosuje się do partii politycznych, związków zawodowych ani osób prawa publicznego (art. 131-39 kodeksu karnego). Tych kar nie stosuje się także w stosunku do Zakładowych Komisji.

Niemcy

W prawie niemieckim nie wprowadzono odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych. Za odmową przyjęcia przez niemieckiego ustawodawcę koncepcji odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych stały względy polityczne, społeczne i historyczne. Natomiast w prawie niemieckim funkcjonuje koncepcja tzw. „działania za kogoś innego”, odnosząca się w swej naturze do odpowiedzialności reprezentantów jednostek o charakterze kolektywnym, które jako takie nie odpowiadają w sferze prawa karnego. Zgodnie z tą koncepcją, osoba fizyczna podejmuje określone zachowanie nie w imieniu własnym, lecz w imieniu innego podmiotu, którym może być osoba prawna lub inna jednostka niemająca osobowości prawnej (albo też inna osoba fizyczna). Nie spełnia przy tym ustawowych warunków do uznania jej za podmiot przestępstwa, które spełnia owa osoba prawna, jednostka organizacyjna (czy osoba fizyczna). W takim przypadku osoba fizyczna realizująca dany czyn wypełnia jednocześnie pozostałe znamiona przestępstwa, a także ponosi winę. Jako cel

takiego rozwiązania należy więc wskazać poszerzenie kręgu podmiotów przestępstwa, tak aby objąć nim właśnie osobę fizyczną działającą za kogoś innego. Chociaż w omawianej koncepcji mamy do czynienia z podmiotami mającymi charakter zbiorowy, to jednak nie może być ona postrzegana jako wyraz dążeń do wprowadzenia do niemieckiego prawa karnego odpowiedzialności takich jednostek.

W Niemczech nie odpowiedziano radykalnie na wyrażaną przez Unię Europejską konieczność zmian przepisów państw członkowskich, wynikającą z faktu ratyfikowania aktów międzynarodowych w przedmiocie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za określone zachowania. Rozwinięto natomiast dość skomplikowaną strukturę sankcji administracyjnych, które zawierają uregulowania dotyczące odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Ten administracyjno-karny system prawny funkcjonuje w oparciu o ustawę o wykroczeniach porządkowych (OWiG). Kluczowym przepisem penalizującym określone zachowanie podmiotu zbiorowego jest § 30 OWiG, przewidujący możliwość stosowania kar pieniężnych wobec takich jednostek. Na podmiot zbiorowy może być nałożona kara pieniężna w wysokości do 500 000 euro – za czyn popełniony umyślnie – i do 250 000 euro – w przypadku czynu popełnionego nieumyślnie. Warunkiem ukarania podmiotu kolektywnego jest zawinione zachowanie jego organu, członka tego organu, zarządu związku nieposiadającego osobowości prawnej lub osoby uprawnionej do reprezentowania spółki osobowej. Chodzi w takim przypadku o zachowanie wypełniające znamiona przestępstwa lub wykroczenia, których popełnienie powoduje, iż zostają naruszone obowiązki ciążące na osobie prawnej lub określonym tym przepisem związku osób, a osoba prawna osiąga lub ma osiągnąć z tego czynu korzyść (czy korzyści). Niemiecki ustawodawca na gruncie OWiG wprowadza podobne do francuskiego prawa karnego, przesłanki ponoszenia odpowiedzialności (o charakterze represyjnym) przez podmioty kolektywne, tj. działanie w imieniu i na rzecz (na rachunek) osoby prawnej podjęte przez jej organ. Jediną istotną różnicą jest to, że na obszarze prawa niemieckiego wymaga się zawinienia po stronie reprezentanta realizującego ustawowe znamiona przestępstwa lub wykroczenia.

Belgia

Do 1999 r. prawo belgijskie nie przewidywało ścigania podmiotów zbiorowych za popełnienie czynu zabronionego. Za przestępstwa popełnione przez korporacje, odpowiadały osoby zarządzające danym podmiotem. Sytuacja zmieniła się radykalnie wraz z przyjęciem ustawy z dnia 4 maja 1999 r. w sprawie odpowiedzialności karnej osób prawnych, która weszła w życie w dniu 2 lipca 1999 r. Regulacja ta wprowadziła możliwość ścigania podmiotów korporacyjnych. Zgodnie z belgijskimi rozwiązaniami prawnymi podmioty gospodarcze narażone są głównie na ryzyko popełnienia przestępstw i oszustw w obszarach, tj. ochrona środowiska, prawo pracy, wykroczenia drogowe, praw konsumentów, przepisów podatkowych, korupcji (szczególnie w odniesieniu do postępowań o zamówienia publiczne), manipulacji i prania brudnych pieniędzy.

Przepisy belgijskie przewidują odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione w przypadku przestępstw popełnionych w ich imieniu lub gdy przestępstwo jest nierozzerwalnie związane z przedmiotem ich działalności.

Co do zasady podmiot zbiorowy ponosi odpowiedzialność za przestępstwa popełnione w jego imieniu przez jego menedżerów i pracowników, np. jeżeli jeden z jego kierowców spowodował wypadek w wyniku naruszenia Kodeksu drogowego. Jednakże jednostka korporacyjna w przypadku niezgodnych z prawem działań jej pracownika dokonanych poza zakresem jej działalności zawodowej nie podlega odpowiedzialności.

Podmiot korporacyjny może popełnić przestępstwo o różnym charakterze, z wyjątkiem tych, których mogą dopuścić się

tylko osoby fizyczne, np. bigamia.

Z wyjątkiem odpowiedzialności całkowitej przestępstwa, jednostka korporacyjna może uniknąć odpowiedzialności karnej poprzez udowodnienie braku złych intencji oraz jeżeli wykaże, że nad pracownikiem który popełnił przestępstwo sprawowany był nadzór przy dochowaniu należytej staranności, a przestępstwo nie było konsekwencją wadliwych zasad wewnętrznych obowiązujących w organizacji.

Zgodnie z regulacjami belgijskimi nie ma potrzeby identyfikacji osoby fizycznej, która popełniła przestępstwo w imieniu danego podmiotu.

Jednocześnie prawo belgijskie dopuszcza możliwość odpowiedzialności wspólnej zarówno jednostki organizacyjnej, jak i osoby lub osób fizycznych, jeżeli przestępstwo zostało popełnione w imieniu podmiotu prawnego lub które jest nierozdzielnie związane z jego działalnością i można je powiązać z jedną lub kilkoma osobami.

W Belgii dochodzenie i ściganie popełnionych przestępstw przez podmioty korporacyjne pozostaje w kompetencji policji i prokuratora. Jednak bardziej złożone postępowania, wymagające na przykład aresztowania i zatrzymania dokonywane są przez sędziego śledczego.

Po zakończeniu dochodzenia oskarżyciel publiczny, the *Council Chamber* (izba sądu pierwszej instancji - składa się zasadniczo z jednego sędziego i rozpatruje wnioski prokuratora), po zapoznaniu się z raportem sędziego śledczego decyduje, czy istnieją wystarczające podstawy do wniesienia oskarżenia przed sąd karny. Sąd karny pierwszej instancji jest właściwy do rozstrzygnięcia sprawy. Od jego wyroku istnieje możliwość odwołania się do Sądu Apelacyjnego.

Zgodnie z belgijskimi przepisami, jeżeli za dane przestępstwo popełnione przez podmiot zbiorowy grozi kara pozbawienia wolności kara ta jest automatycznie zamieniana na grzywnę, stosownie do obowiązującego wzoru stosunku okresu pozbawienia wolności do wysokości grzywny.

W przypadku określonych przestępstw, takich jak nadużycie lub wykorzystywanie informacji poufnych, sąd może od pozwanego zasądzić, karę grzywny w wysokości kwoty równej lub dwóch, trzech razy większej niż zysk z przestępstwa. Sąd może orzekać również takie kary jak konfiskata mienia, zakaz prowadzenia określonej działalności. Dodatkowo, podmioty korporacyjne, które zostały skazane za określone przestępstwa mogą również otrzymać zakaz uczestniczenia w postępowaniach o zamówienia publiczne.

Jak w wielu systemach prawnych również i w belgijskim ustanowiono maksimum i minimum kary za konkretne przestępstwo. Ostatecznie to sąd decyduje o wysokości kary wobec danego podmiotu, biorąc pod uwagę różne czynniki obciążające, tj. np. czy przestępstwo zostało zaplanowane, czy w wyniku popełnionego przestępstwa wygenerowano zysk. Okoliczności, jakie mogą wpłynąć na złagodzenie kary obejmują współpracę podczas dochodzenia, wczesne przyznanie się do winy i podjęcie niezbędnych kroków w celu zrekompensowania szkód jakie poniosła ofiara.

Rumunia

Odpowiedzialność karna podmiotów korporacyjnych w prawie rumuńskim jest stosunkowo nową koncepcją. W 2006 r. Ustawa 278 z 4 lipca zmieniła kodeks karny z 1968 r., który został następnie zmieniony poprzez nowy kodeks karny

(który wszedł w życie z dniem 1 lutego 2014 r.).

Zgodnie z rumuńską regulacją, co do zasady podmioty zbiorowe ponoszą odpowiedzialność karną za przestępstwa popełnione w stosunku do ich statutowego zakresu działalności, interesu lub imienia.

Za popełniony czyn zabroniony może odpowiadać wspólnie przedsiębiorstwo oraz jego pracownicy pełniący określone funkcje lub tylko pracownicy. Również sam podmiot, co jednak nie zostało wyraźnie uregulowane w rumuńskich przepisach. W doktrynie i orzecznictwie, przeważają opinie, iż podmiot zbiorowy może zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej, jeżeli organ zarządzający był świadomy lub wyraził zgodę na popełnienie przestępstwa przez osobę fizyczną w stosunku do statutowego zakresu działalności danego podmiotu korporacyjnego. Jeśli przestępstwo zostało popełnione w wyniku zaniedbania, podmiot odpowiada za przestępstwo spowodowane brakiem właściwego nadzoru lub kontroli.

Jednocześnie prawo rumuńskie nie określa wyraźnie, które przestępstwa może popełnić podmiot zbiorowy. Teoretycznie podmioty korporacyjne mogą ponosić odpowiedzialność za wszystkie przestępstwa z wyjątkiem przestępstw, które same w swojej naturze mogą zostać popełnione tylko przez osoby fizyczne.

Za dochodzenie i ściganie przestępstw popełnionych przez podmioty zbiorowe w Rumunii odpowiada prokurator.

Jeśli idzie o kary orzekane za przestępstwa popełniane przez ww. podmioty, to te zostały określone w rumuńskim kodeksie karnym. W przedmiotowym zakresie wprowadził on system oparty na karach grzywny, tzw. "grzywny dzienne". Wartość grzywny dziennej waha się między 100 RON (około 24 EUR), a 5 000 RON (ok 1 200 EUR), podczas gdy liczba dni w stosunku do grzywny waha się od 30 do 600 (maksymalną ogólną karę grzywny określono na poziomie 3.000.000 RON (około 720 000 EUR). Sąd decyduje i ustala liczbę dni w oparciu o ogólne kryteria orzekania kary, podczas gdy grzywna za dzień opiera się na wysokości obrotów podmiotu gospodarczego. Jeśli korporacja uczyniła z przestępstwa stałe źródło dochodu sąd może wówczas zwiększyć ustalone limity, ale bez przekraczania maksymalnej wysokości wymiaru grzywny przewidzianej przez prawo. Poza grzywną, sądy mogą stosować również jedną lub kilka kar dodatkowych. Pomocnicze kary obejmują, np.: rozwiązanie podmiotu, zawieszenie działalności gospodarczej (lub jednego z zależnych podmiotów gospodarczych) na okres od trzech miesięcy do trzech lat, zamknięcie niektórych uprawnień korporacyjnych jednostki na okres od trzech miesięcy do trzech lat, zakaz udziału w postępowaniach o zamówienia publiczne na okres wynoszący od trzech miesięcy do trzech lat i / lub opublikowanie wyroku skazującego. Sąd może również skonfiskować dochody z przestępstwa, chyba że te zostaną przeznaczone na rekompensatę dla ofiary (ofiary) przestępstwa.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Sądy powszechne	Sądy apelacyjne: 11 Sądy okręgowe: 45 Sądy rejonowe: 318	Ministerstwo Sprawiedliwości	Nowy model w zakresie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, w szczególności w zakresie kwalifikacji czynu oraz dostępnego wachlarza kar i środków karnych.
Prokuratury	regionalne: 11 okręgowe: 45 rejonowe: 357	Prokuratura Krajowa	Nowa procedura w zakresie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, w szczególności w zakresie kwalifikacji czynu oraz dostępnego wachlarza kar i środków karnych. Dodatkowo możliwość ścigania podmiotów zbiorowych bez oczekiwania na wyrok skazujący osoby fizycznej.

Źródła finansowania	Ewentualne koszty projektowanej regulacji mogą wystąpić odpowiednio w częściach 15 budżetu państwa – <i>Sądy powszechne</i> oraz 88 – <i>Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury</i> .
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	<p>Z uwagi na fakt, iż w dotychczasowym kształcie ustawy regulującej odpowiedzialność podmiotów zbiorowych, postępowania w przedmiocie odpowiedzialności tychże podmiotów należały do prawdziwej rzadkości, nie jest możliwym oszacowanie, choćby przybliżonych wielkości skutków finansowych nowej ustawy.</p> <p>Wynika to z faktu, że, nie jest również możliwa do przewidzenia skala obciążenia finansowego dla budżetu państwa, zarówno w zakresie sądów powszechnych jak i jednostek organizacyjnych prokuratury.</p> <p>Z jednej strony należy zauważyć, że istnieją takie czynniki jak fakt, że prowadzenie postępowania przygotowawczego przeciwko osobie fizycznej oraz podmiotowi zbiorowemu w tym samym czasie, powinno wpłynąć wręcz na zwiększenie ekonomiczności oprowadzonych postępowań przygotowawczych.</p> <p>Z drugiej zaś strony, trzeba także przyjąć, że projektowana regulacja może pociągnąć za sobą koszty dla budżetu państwa w zakresie związanym z działalnością prokuratury oraz sądów powszechnych. Koszty te wynikać mogą ze zwiększenia liczby prowadzonych spraw. Przedmiotowa regulacja kreuje w zasadzie specyficzną dziedzinę działalności wymiaru sprawiedliwości, która może pociągać za sobą zwiększenie kosztów w zakresie np. zmian organizacyjnych i kadrowych w sądach czy konieczności powoływania biegłych ze specjalistycznych dziedzin jak zarządzanie.</p>

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2017 r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
W ujęciu niemierzalnym	duże przedsiębiorstwa oraz sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Przewiduje się, iż projektowana regulacja pozytywnie wpłynie zarówno na sektor dużych jak i małych i średnich przedsiębiorstw. Dzięki przepisom projektowanej ustawy, organy ścigania zyskają znacznie bardziej efektywne narzędzie służące pociąganiu do odpowiedzialności podmiotów zbiorowych – przedsiębiorców, którzy wzbogacili się w wyniku przestępstwa lub przestępstwa skarbowego. Dotychczasowa praktyka wykazała, iż postępowania przeciwko podmiotom zbiorowym należą do rzadkości, co sprawiło, że wiele podmiotów mogło się wzbogacić w wyniku przestępstwa lub przestępstwa skarbowego. Należy zatem zwrócić uwagę, iż w zakresie gospodarki, projektowana regulacja wzmocni znacząco warunki uczciwej konkurencji, skutecznie niwelując zyski podmiotu zbiorowego – przedsiębiorcy pochodzące z czynu zabronionego.						
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
Niemierzalne								

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń		
8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu		
☒ nie dotyczy		
Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).	☐ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy	
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☐ zmniejszenie liczby procedur ☐ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☐ zwiększenie liczby dokumentów ☐ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektroniczności.	☐ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy	
9. Wpływ na rynek pracy		
Projektowane zmiany nie będą miały wpływu na rynek pracy.		
10. Wpływ na pozostałe obszary		
☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ inne:	☐ demografia ☐ mienie państwowe	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
Omówienie wpływu	Projekt nie będzie oddziaływał na przedmiotowe obszary.	
11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego		
Przewiduje się wejście w życie projektowanej ustawy po upływie 3 miesięcy od dnia jej ogłoszenia.		
12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?		
Efekty wejścia w życie proponowanych rozwiązań będzie można poddać ewaluacji w oparciu o następujące mierniki: - liczba postępowań karnych prowadzonych w trybie i za czyny określone projektowaną ustawą, - rodzaje i wymiar kar oraz środków karnych orzeczonych wobec podmiotów zbiorowych za przestępstwa i przestępstwa skarbowe.		
13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)		
- odpowiedzialność podmiotów zbiorowych – ujęcie prawnoporównawcze, Daniel Karkut, Uniwersytet Wrocławski, - Corporate Criminal Liability, Clifford Chance, April 2016.		